

УСТАНОВА АХОВЫ ЗДАРОУЯ, ЯКОЙ РАНЕЙ НЕ БЫЛО

[«Нібы квітуючы аазіс»].

Стар. 3.

ВУЧОНЫ АНАЛІЗУЕ СИТУАЦЫЮ

[«Дык што ж з намі сталася і куды
нам ісці?»].

Стар. 4, 7.

ЛІТАРАТУРА І НОВАЕ МЫСЛЕННЕ

[«Чаму прыціхлі музы... альбо
Зачынена на інвентарызацыю»].

Стар. 6.

За некалькі дзён да прыходу навагодніх урачыстасцей, калі Стары год канчаткова дамовіўся з Новым і рыхтаваўся здаваць паўнамоцтвы, у сталіцы Беларусі было дасягнута яшчэ адно пагадненне. Кіраўнікі парламентаў Беларусі і Украіны паставілі свае подпісы пад дакументам, які называецца «Дагавор паміж Беларускай Саветскай Сацыялістычнай Рэспублікай і Украінскай Саветскай Сацыялістычнай Рэспублікай».

[Матэрыял аб пагадненні «Выйсце ва ўзаемнай падтрымцы» змешчаны на стар. 2].

Фота С. КРЫЦКАГА.

АД «ПОЛАЦАКА» ДА «АРАЎ-ПАРКУ»

У Беларуска-амерыканскі культурны цэнтр «Полацак» пад Кліўлендам таварыства «Радзіма» ўжо ведае дарогу: тут неаднаразова былі яго прадстаўнікі, карыстаючыся шчырай гасціннасцю суайчыннікаў Злучаных Штатаў Амерыкі. Але такой прадстаўнічай, шматколькаснай дэлегацыі, уключаючы слынную «Жывіцу», як на XIX сустрэчу беларусаў Паўночнай Амерыкі, яшчэ не пасылала, — аж 17 чалавек.

Дні, праведзеныя ў «Полацаку» і ў іншых месцах, дзе сяляцца і збіраюцца на розныя ўрачыстасці і сустрэчы беларусы ЗША, будуць помніца даўга, а ўбачанае і пачутае нешта зменіць у нас у адносінах адзін да аднаго.

Пра гэта і расказвае ў сваіх дарожных нататках член дэлегацыі Беларускага таварыства «Радзіма», якая па запрашэнню Беларуска-амерыканскага Задзіночання (БАЗА) прыехала на XIX сустрэчу ў «Полацак», пісьменнік і вучоны Леанід КАЗЫРА.

...Над зямлёй яшчэ стаяла цяхая летняя раніца, калі наш аўтобус, крыху паблукнуўшы па вокаліцах Кліўленда, пад'ехаў да беларускага селішча «Полацак»...

Хутка, імкліва ляціць час... Здаецца, яшчэ зусім нядаўна мы з заслужаным артыстам БССР Віктарам Скарабагатавым хадзілі па гэтых мясцінах, вялі нетаропкую гаворку з тутэйшымі беларусамі, наракалі на ненармальны ў цэлым характар узаемаадносін Беларусі са сваімі дочкамі і сынамі, што па волі лёсу і жыццёвых абставін апынуліся далёка ад родных гоняў, думалі-гадалі, як паправіць становішча, каб у нашых кантактах дасягнуць хоць бы такога ўзроўню, які маюць латышы, літоўцы, эстонцы, украінцы, армяне, грузіны, рускія...

Шчыра кажучы, не маглі мы тады з Віктарам растлумачыць ні сабе, ні нашым суб'ядзінам, як і чаму так сталася, што Бе-

ларусь выраклася тысяч сваіх людзей на чужыне, навесіла на іх ярлык антысаветчыкаў, калабарыяністаў, нацыяналістаў, бандытаў... Гэта ж трэба: дзесяткі, сотні тысяч здраднікаў... Расказаць якому-небудзь французці немцу, дык тыя падумаюць, што Беларусь — гэта нейкі інкубатар прайдзісветаў і хрыстапрадаўцаў... І заставалася нам толькі марыць ды спадзявацца (надзея памірае апошняй), што наша перабудова ў рэшце рэшт дазволіць накіраваць узаемаадносін Радзімымаці са сваёй замежнай дыяспарай (а гэта каля двух мільёнаў чалавек) у натуральнае рэчышча, і свежая плынь праўды, справядлівасці, шчырасці разбурыць на сваім шляху старыя напластаванні дагматызму, прадурятасці і падазронасці...

Цяпер, праз два гады, я глядзеў на знаёмыя краявіды, пазнаваў... і не пазнаваў іх. Вунь удалечыні лясок і будынак старога «Полацака», крыху бліжэй

люстрам пабліскае малое азе-рца, а зусім побач, на невялікім пагорку, пад шатамі дрэў, прытулілася сядзіба заснавальнікаў і кіраўнікоў «Полацака» Кастуся Калашы і Сяргея Карніловіча... Але няма тут высокіх стройных соснаў, што стаялі тады на папары, няма і таго просценкага плоту з шулцамі і жэрдкамі, які толькі ўмоўна акрэсліваў тэрыторыю «Полацака», няма і самога папару... Зараз тут узняўся вялікі гмах новага грамадска-культурнага цэнтра кліўлендскіх беларусаў.

Змянілася аблічча «Полацака», змянілася сёе-тое і ў нашых адносінах з суайчыннікамі...

— Ну, як даехалі? Стаміліся, напэўна? — перапынае мае думкі голас Сяргея Карніловіча. Ён ні кропелькі не змяніўся: такі ж бадзёры, ветлівы, з прыязнай усмешкай на твары.

[Працяг на 5-й стар.]

НАВАГОДНІЯ ПАЖАДАННІ

МІРУ, ЗГОДЫ, ДАБРАБЫТУ

Міру, згоды, дабрабыту зычыў народам СССР прэзідэнт Міхаіл Гарбачоў, выступаючы на Цэнтральнаму тэлебачанню з традыцыйнымі навагоднімі пажаданнямі. Ён выказаў упэўненасць, што ў 1991-м годзе, нягледзячы на глыбокі крызіс, краіна зможа стабілізаваць эканамічную і палітычную абстаноўку, прадоўжыць рух наперад па шляху дэмакратычных пераўтварэнняў, умацаванню парадку, законнасці і дысцыпліны.

Добрабыту і шчасця пажадаў Прэзідэнт усім народам свету.

Выступаючы на старонках «Народнай газеты», Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Мікалай Дземянцей падзякаваў жыхарам рэспублікі за добрасумленную працу. Падкрэсліў, што толькі таму ў нас захоўваецца грамадска-палітычная стабільнасць, удалося некалькі змякчыць негатыўныя з'явы ў эканоміцы.

Мікалай Дземянцей перадаў сардэчныя навагоднія віншаванні жыхарам Беларусі, а таксама усім суайчынікам, што жывуць за межамі рэспублікі.

З вышадку Новага года Прэзідэнт ЗША Джордж Буш звярнуўся з пасланнем да савецкага народа. У ім, у прыватнасці, гаворыцца: «Напярэдадні Новага года, калі вы адзначаеце свята са сваімі сябрамі і блізкімі, я таксама хачу прывітаць Савецкі Саюз за тры важныя крокі, якія вы робіце ў будаўніцтве новага грамадства, за расшчэпленне, з якой вы праводзіце найскладанейшыя палітычныя і эканамічныя рэформы. Гэта цяжкі шлях, але яго трэба прайсці, бо ён прывядзе вашу краіну да светлай будучыні.

Амерыканскі народ з надзеяй глядзіць у будучы год. Нашы краіны ўступілі на новы шлях з мэтай палепшыць жыццё нашых народаў і ўсёй планеты ва ўмовах міру і ўзаемаразумення.

Ад імя амерыканскага народа я жадаю Прэзідэнту Гарбачову і ўсяму цудоўнаму народу Савецкага Саюза шчасця і росквіту ў новым годзе».

Прэзідэнт СССР М. Гарбачоў у сваю чаргу звярнуўся з пасланнем да амерыканскага народа.

«ДЭТАЛІ» ДЛЯ СЭРЦА

Стварэнне «запасных дэталей» для сэрца — пра гэты бок дзейнасці медыцыны ў апошні час сказана так многа, што, здаецца, з абсягу фантазіі ўсё даўно перайшло ў рэальнае жыццё. І тым не менш, у свеце пакуль толькі тры краіны — ЗША, Італія і СССР — вырабляюць штучныя клапаны сэрца. Адно з прадпрыемстваў, якое ўзялося за такую ўнікальную работу, — мінскае навукова-вытворчае аб'яднанне «Планар». Ці варта гаварыць, якая складаная і сучасная гэта гаспадарка, дзе ствараюцца «планіксы» — так называлі тварэнне работнікі аб'яднання. Тут мноства спецыяльнай апаратуры, ЭВМ і, вядома ж, ідэальная стэрэльнасць.

Канструкцыя штучных клапанаў, створаная на «Планары», абаронена сямя аўтарскімі пасведчаннямі СССР. Зараз навінкі праходзяць патэнтаванне за рублём.

У Савецкім Саюзе, уключаючы нашу рэспубліку, праведзена каля ста апераций па ўжывленню хвораму «планіксам». Распрацоўкі мінскага НВА «Планар» атрымалі высокую ацэнку многіх вядучых спецыялістаў краіны ў галіне сардэчна-сасудзістай хірургіі. У аб'яднанні праводзіцца работа па павелічэнню вытворчасці штучных клапанаў сэрца (да дзесяці тысяч у год).

НА ЗДЫМКАХ: аўтары новай распрацоўкі кіраўнік рэспубліканскага Цэнтра сардэчна-сасудзістай хірургіі прафесар Аляксандр САУЧАНКА (злева) і вядучы інжынер прадпрыемства Яўгеній КЛЯЦКОУ; так выглядае штучны клапан сэрца.

ІДЗЕМ ДА РЫНКУ

ПА «ВІЗІТНЫХ» КАРТКАХ

Новы год прынёс нам новыя «радасці»: з 1 студзеня на тэрыторыі ўсёй суверэннай Беларусі уведзены так званыя «візітныя карткі пакупніка». А да іх прыкладзены цэлыя прасціны талонаў, якія яшчэ год назад называліся прыгожым словам — «запрашэнне». Відаць, для таго, каб скрыць непрыгожы змест. Але цяпер ужо няма чаго скрываць, таму ўсё называецца сваімі імёнамі.

Дык вось мінчане, напрыклад, паказаўшы прадаўцу з годнасцю «візітку», маюць права ў студзені атрымаць на адну асобу 1 кілаграм цукру, 1 кілаграм мукі, 0,3 кілаграма макаронных вырабаў, 0,5 кілаграма круп, 0,4 кілаграма масла, 0,1 кілаграма алею, 1 бутэльку гарэльні, 1 бутэльку віна, 2 пачкі тытунёвых вырабаў на тыдзень.

У «візітках», да якіх прыкладзены талоны на прамысловыя тавары — ад відэамагнітафона да шкарпэтак, ёсць вельмі цікавая прыпіска: «пры наяўнасці гэтых тавараў у продажы». Такім чынам, прасты савецкі чалавек мае талоны і мае права нешта набыць. Але рыначная рэальнасць такая, што ён, бадай, застаецца сам-насам з талонамі і сваім правам: магазіны ж усё роўна пустыя.

АХОВА ЗДAROУЯ

АД ХВАРОБЫ — У ВАННУ

Некалькі гадоў таму назад побач з мазырскім санаторыем-прафілакторыем «Сосны» геалагі нафтапрацоўчага завода прабурылі дзве свідравіны, з якіх зафантанавала лекавая мінеральная вада. Хімічны даследаванні перасягнулі ўсё спадзяванні: вада аказалася багатай на розныя мінеральныя рэчывы. Зараз наладчыкі з Мінска заканчваюць падключэнне свідравін да пітнага памяшкання і лячэбнага будынка, дзе ўстаноўлены ванны. Такім чынам, пацыенты змогуць прымаць у ваннах неабходныя працэдурі. Ужо ў першай палове студзеня адпачываючыя па прафсаюзных пуцёўках змогуць лячыцца мазырскай мінеральнай вадой.

НА АДПАЧЫНАК У КРЫМ

У сувязі з чарнобыльскай трагедыяй востра паўстала пытанне аздараўлення жыхароў Жлобінскага раёна, асабліва дзяцей.

Рэспубліка не ў стане прыняць у здраўніцах вялікую колькасць людзей. Таму райвыканком і райком прафсаюза работнікаў аграпрамысловага комплексу прынялі рашэнне будаваць сваю базу адпачынку. Яна размесціцца ў Крыме. З мясцовымі ўладамі дасягнута дамоўленасць аб адводзе ўчастка пад комплекс аздараўленчых аб'ектаў. База адпачынку, а гэта піянерскі лагер на 150 месцаў і 50 спецыяльных катэджаў для пражывання дарослых, будзе ўзведзена на тэрыторыі Раздольненскага раёна. З гэтай мэтай у Крым створаны будаўнічы кааператыв «Адпачынак». Зараз вядуцца перагаворы са Службамі домабудаўнічым камбінатам аб пастаўцы зборных домікаў. Грашовыя сродкі на будаўніцтва выдзяляюць гаспадаркі, прадпрыемствы і арганізацыі аграпрамысловага аб'яднання «Жлобінскае».

ПРЫВАТЫЗАЦЫЯ

ПРАДАЙЦЕ... МАГАЗІН!

Гэта толькі тым міласэрным людзям на Захадзе, якія шлюць нам пасылкі, здаецца, што ў нас — сучасная галечка і жабрацтва. А на самай справе ёсць яшчэ грошы ў кюфэрку...

Калі да Навагрудка дайшла вестка аб прыватызацыі сервіса, гандлю і іншых паслуг, выстраляла доўгая чарга ахвочых займаць магазінчык ці майстэрню. Як сказаў дырэктар гархарчгандлю Адам Радкевіч, прыходзяць адразу сем'ямі і выкладваюць па 20—30 тысяч рублёў.

Будзем спадзявацца, што замест пустых дзяржаўных магазінаў будзем мець прыватныя крамы, паўніоткія рознага тавару. Настае прыватызацыя...

З КРЫМІНАЛЬНАЙ ХРОНІКІ

А РАНЕНЬМІ АКАЗАЛІСЯ ГАМЯЛЬЧАНЕ

Пасярод белага дня на вуліцы Новапалескай учынілі страляніну паміж сабой групойкі азербайджанцаў, якія не падзялілі «рынак збыту» кветак і фруктаў.

У бойцы, дзе прымяняліся паліўнічыя ружжы і самаробныя пісталеты, удзельнічала да 15 чалавек, якія на сваіх легкавушках з месца здарэння імгненна зніклі. А на «полі бою» засталіся раненыя — двое пракожых гамяльчан: мужчына і жанчына. Іх адправілі ў бальніцу.

Органы правапарадку зараз шукаюць зачышчальную бойку, а гараджане законна абураюцца паводзінамі паўднёвых гасцей, якія не першы раз ужо адкрываюць у Гомелі перастрэлку. Першая была два гады назад у жылым мікрараёне Валава. Праўда, тады ніхто не пацярпеў.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

● Пастановай Савета Міністраў БССР Вішнеўскай сярэдняй школе Валожынскага раёна прысвоена імя выдатнай нацыянальнай паэтэсы Канстанцыі Буйло.

● Упершыню за гады Савецкай улады праваслаўныя беларусы адкрыта святкавалі Нараджэнне Хрыстова. Вярхоўны Савет БССР прыняў рашэнне зрабіць 7 студзеня 1991 года нерабочым днём.

● У Маскве прайшла выстаўка калумбоў. Мінскі клуб галубавадаў заняў другое каманднае месца. Дыплом лаўрэата атрымаў калекцыянер з Беларусі Д. Каладзінскі.

З ЗАЛЫ ПЕРАГАВОРАУ

ВЫЙСЦЕ
ВА ЎЗАЕМНАЙ ПАДТРЫМЦЫ

29 снежня нядаўна мінулага 1990 года ў Мінску адбылося падпісанне дагавора паміж Беларускай і Украінскай рэспублікамі. Адкрыў сустрэчу і перамовы дзюх дэлегацыі старшыня Вярхоўнага Савета БССР М. Дземянцей. Напачатку ён падкрэсліў ролю этнічнай і гістарычнай лучнасці ўкраінцаў і беларусаў як матывацыю гэтага пагаднення: «У нас адны і тыя ж продкі — усходнія славяне. Мы дзеці адной маці, Кіеўскай Русі. І ў горы, і ў радасці мы былі разам, і надалей так будзе заўжды, такая воля нашых народаў». Неабходнасць дагавора, на думку прамоўцы, заключаецца ў тым, каб агульнымі намаганнямі пераадолець цяжкасці, правесці перабудову, забяспечыць павышэнне ўзроўню жыцця. Дзеля гэтага мы павінны шукаць падтрымку адзін у аднаго. Акрамя таго, агульная чарнобыльская бяда двух народаў дыктуе пільную патрэбу ў кансалідацыі высілках па яе ліквідацыі.

Старшыня Вярхоўнага Савета Украінскай ССР Л. Краўчук падкрэсліў: «Тут робіцца канкрэтная справа... Мы не заклікаем умацоўваць Саюз на словах, а падпісваем дакументы, якія лягуць у аснову стварэння, умацавання і развіцця новага Саюза».

Дагавор складаецца з 22 артыкулаў, якія ахопліваюць галоўныя сферы жыццядзейнасці БССР і УССР: эканоміку, культуру, права, палітыку. Ён засноўваецца на Дэкларацыях аб дзяржаўным суверэнітэце рэспублік, на іх прыхільнасці да існуючых нормаў міжнароднага права, на прынцыпах неўмяшання ва ўнутраныя справы. Ён жа рэгулюе і пытанні грамадзянства. Бакі абавязваюцца таксама садзейнічаць развіццю этнічнай, культурнай, моўнай і рэлігійнай самабытнасці нацыянальных меншасцей, што жывуць на іх тэрыторыі. Відаць, што гэтай высакароднай справе будзе спрыяць і рашэнне абмяняцца паўнамоцнымі прадстаўніцтвамі, што і прадугледжана ў артыкуле 15.

Ва ўмовах, калі эканоміка рэспублікі разладжана, калі рвуцца інтэграцыйныя сувязі паміж прадпрыемствамі і ўстановамі, надзвычай важнымі бачацца палажэнні гэтага дакумента аб развіцці гаспадарчых адносін. (Дастаткова нагадаць, што БССР штогод адпраўляе братняй Украіне прадукцыі і тавараў шырокага ўжытку больш чым на 2,8 мільярда рублёў. Гэты асартымент у няпоўным пераліку складаюць камбайны, прычпы, лесаматэрыялы, матацыклы, грузавыя аўтамабілі. УССР адпаведна — на 2,7 мільярда рублёў, і асартымент: цемент, пракат чорных металаў, сталёныя трубы і г.д. і, улічваючы ўзаемны інтарэс, ёсць неабходнасць абмеркаваць магчымасць росту аб'ёмаў вытворчасці і паставак у БССР цэлага шэрагу тавараў).

Між тым дагавор не дэталізуе, колькі, што і калі. Артыкул 5 гаворыць аб тым, што «бакі лічаць неабходным заключыць пагадненне аб супрацоўніцтве ў адпаведных галінах» (даецца іх пералік).

А хіба артыкул 12 менш важны? Размова тут ідзе, праўда, у даволі абагуленай форме (абмен інфармацыяй, яднанне і каардынацыя планаў), аб супольнасці намаганняў рэспублік у барацьбе з вынікамі катастрофы на ЧАЭС. Не даўна, што гэты пункт выклікаў дадатковыя пытанні ў журналістаў на прэс-канферэнцыі з нагоды падпісання дагавора. У гэтым кантэксце Першы намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета БССР С. Шушкевіч і міністр замежных спраў рэспублікі П. Краўчанка расказалі аб магчымым утварэнні Беларускай, Украінскай і Расійскай адпаведнай міжпарламенцкай групы, аб распрацоўцы названымі рэспублікамі агульнага плана дзеянняў па ліквідацыі вынікаў аварыі, выхадзе імі ў ААН з прапановай склікаць канферэнцыю дзяржаў-донараў, каб заснаваць спецыяльны фонд дапамогі найбольш пацярпеўшым ад радыяцыйнага рэгіёнам СССР, аб падключэнні міжнародных грамадскіх рухаў, напрыклад, экуменічнага, да вырашэння задач дабрачыннасці.

Шмат увагі на прэс-канферэнцыі было засяроджана і на заключэнні саюзнага дагавора. Прагучала занепакоенасць, што пры сённяшняй вялікай колькасці ягонных суб'ектаў гэтае падпісанне становіцца немагчымым. Намеснік старшыні Вярхоўнага Савета УССР У. Грынёў лічыць, што перш-наперш пажадана сабрацца тром вышэйпамянёным рэспублікам плюс Казахстан, якія валодаюць 85 працэнтамі ўсяго эканамічнага патэнцыялу Саюза. Гэтым самым будзе дэзаўгуравана і сама ідэя панславыянзму. Варыянт жа народных дэпутатаў Балтыйска-Чарнаморскіх рэспублік адносна стварэння БЧС быў названы ім «пакуль слабым», хоць і ёсць у ім змястоўныя рэчы. С. Шушкевіч выказаў меркаванне, што Мінск у стане правесці гэтую сустрэчу рэспублік. А П. Краўчанка бачыць на тым форуме ўжо пяць рэспублік. «Не трэба баяцца такой з'явы, як панславыянзм, — сказаў ён. — Яе не існуе».

...Безумоўна, падпісанне дагавора з Украінай (таксама як і з Расіяй, і Казахстанам) — крок важкі, дае ён пэўную надзею, што выйдзем мы нарэшце з бяспадзай і крызісу. Але застаецца і занепакоенасць. Ці стануць міжрэспубліканскія дагаворы сапраўды апорай для прыняцця саюзнага? Ці не будзе супярэчнасцей паміж імі, міжрэспубліканскімі і саюзнымі?

Сцяпан АКОУКА.

НІБЫ КВІТНЕЮЧЫ ААЗІС

Падобных медыцынскіх устаноў яшчэ два гады назад у ССРС не існавала. Цяпер іх у краіне 26, а ў 1995 годзе будзе ўжо 150. Чым выкліканы гэты бурны рост? Паспрабуем адказаць на пытанне дзейнасці першага ў нашай рэспубліцы Мінскага дыягнастычнага цэнтру, які быў адкрыты ў канцы 1989 года.

Сюды мы прынеслі, скажам шчыра, і тую глухую незадаволенасць узроўнем медыцынскага абслугоўвання, якая пануе сярод большасці насельніцтва. Незадаволенасць гэта заснавана на ўласным адмоўным вопыце, прыкрых назіраннях, адмоўных эмоцыях, выкліканых практыкай арганізацыі аічыннай аховы здароўя.

З такім вострым настроем мы пераступілі парог «установы аховы здароўя прызначана новага тыпу». Менавіта так у папярэднія гутарцы адрэкамендаваў нам цэнтр яго галоўны ўрач Анатоль Талкачоў. І ён, у чым мы пераканаліся, не перабольшваў. На фоне ўсеагульнага пагаршэння жыцця (што, натуральна, закранула і працэс лячэння людзей), бедных, асарпаных бальніц і паліклінік, асабліва ў глыбінцы, дзе нярэдка дэфіцыт — самае простае абсталяванне, лякарствы і прэпараты, цэнтр здаўся нам квітнеючым аазісам у грунтоўна запушчанай аічыннай сферы аховы здароўя. Чыстыя, утульныя калідоры і холы, мармуровыя лесвіцы, недарагая, але з густым падабраным мэбля гаварылі пра тое, што тут знешняму выглядзе надаюць пастаянную ўвагу.

Кінула ў вочы адсутнасць чэргаў каля дзвярэй кабінетаў: прыём наведвальнікаў вядзецца па папярэдняму запісу. І ўвогуле мы вымушаны адзначыць высокую ступень арганізацыі працы медперсоналу. Дзейнічае ён, ва ўсякім разе нам так здалося, як добра адладжаны механізм. Факт тым больш дзіўны, што калектыў цэнтру зусім малады. Станаў-

ленне яго працягваецца. А працэс гэты, як вядома, адбываецца не заўсёды гладка, па намечанаму плану. Асобная гаворка аб тым, чаго каштавала, колькі нерваў спаліла А. Талкачоў і яго калегам рэканструкцыя пад цэнтр будынка былой 28-й кансультацыйнай паліклінікі. Чым толькі ні даводзілася займацца медыкам: удакладняць і ўтрасаць пытанні фінансавання, выдзялення фондаў, забяспячэння.

У выніку гэтых намаганняў адбылося пераўтварэнне звычайнага будынка ў прыватную ўстанову, куды апэратыўна былі пераведзены ўсе медслужбы. Таксама не губляючы часу была праведзена пераадрэацыя ўрачоў.

Калі самаадданасць медыкаў у іх імкненні зрабіць цэнтр непадобным ні на што іншае ў рэспубліцы выклікае павагу, то абсталяванне, на якім яны працуюць, — захапленне!

— Беспрэцэдэнтная ў БССР апаратура пераважна вытворчарцы фірмаў Японіі, ЗША, ФРГ, Англіі, Швецыі. Каштавала яна каля 3 мільёнаў інвалютных рублёў. Яшчэ зусім нядаўна атрымаць такое абсталяванне ўстанове практычнага медабслугоўвання было немагчыма. Мы нават і не марылі пра гэта. Яно ў асноўным выкарыстоўвалася ў буйных клініках, у навукова-даследчых мэтах. І, натуральна, было недасягальным для шырокіх колаў насельніцтва, — расказвае Анатоль Васільевіч.

Цяпер жа ў кожнага жыхара рэспублікі ёсць магчымасць прайсці поўнае абследаванне, атрымаць тут дакладны дыягназ захворвання, што потым значна паскарэе і робіць больш эфектыўным працэс лячэння.

Першы год — пачатак біяграфіі. Але і за нядоўгае існаванне ў цэнтры многае паспелі зрабіць. Па-першае, гэта дзясяткі тысяч абследаваных пацыентаў, сярод якіх няма дзяцей і іншагародніх. Кіраўніцтва цэнтру вытрымала ня-

лёгкую барацьбу з Міністэрствам аховы здароўя ССРС за тое, каб надаць афіцыйны статус кансультацыйнаму аддзяленню. Усё ж здолелі пераканаць у відавочнай неабходнасці спалучаць пад адным дахам працу ўрачоў-кансультантаў і дыягностў для атрымання больш дакладнага заключнага дыягназу.

За год былі наладжаны карысныя сувязі і кантакты з кафедрамі медінстытута, розных навукова-даследчых інстытутаў медыцынскага профілю, якія ўжо выліліся ў канкрэтныя формы супрацоўніцтва. Іх спецыялісты таксама вядуць у цэнтры прыём пацыентаў.

Сёння Мінскі цэнтр паступова набывае функцыю рэспубліканскага. Як галаўная медустанова ў гэтай сферы, цэнтр усё больш актыўна ажыццяўляе арганізацыйна-метадычную і практычную дапамогу іншым дыягнастычным цэнтрам, якія зараз ствараюцца ў Беларусі.

Так, у Мінскім цэнтры ёсць што паказаць, пра што расказаць. Напэўна, таму «айцы горада» часта прывозяць сюды іншаземцаў. Гэта таксама прымушае трымаць форму, акрамя таго дапамагае наладжваць дзелавыя сувязі. А яны вельмі патрэбны, асабліва з тымі фірмамі, на абсталяванні якіх працуюць медыкі. Бо моц і ўнікальнасць цэнтру ў яго замежнага апаратуры, але яна адначасова і яго «ахілесавы пятак».

Валюта тут — праблема нумар адзін. Для нармальнай работы абсталявання цэнтру штогод трэба як мінімум 150 тысяч інвалютных рублёў. Нам паказалі каштоўны прыбор, які нельга далей выкарыстоўваць з-за адсутнасці рэагентаў, інакш кажучы, своеасаблівых рэактываў. Скончыліся. Новую партыю можам набыць выключна за валюту і толькі ў той фірмы, якая вырабляе гэты прыбор. Бо рэагент — сакрэт фірмы, і кожны вырабляе яго па сваёму «рэцэпту». У кожнай фірмы ён асаблівы і да прыбора іншага

вытворцы не падыдзе. Таму рэагент надоўга, да канца эксплуатацыі абсталявання, прывязвае спажывца да канкрэтнай фірмы.

Вельмі непакоіць Талкачоў і трубка рантгенавага тамографа, рэсурс якой няўмольна набліжаецца да фінішу. Каштуе яна, між іншым, прыкладна 30 тысяч інвалютных рублёў. А колькі яшчэ такіх дарагіх запчастак спатрэбіцца ў будучыні?

Інафірмы, трэба сказаць, разумеюць становішча цэнтру (што, напэўна, выклікана зацікаўленасцю ў савецкім рынку), і ад іх прадстаўнікоў у ходзе сустрэч часам паступаюць карысныя прапановы. Так, па ініцыятыве вядомай японскай гандлёвай фірмы «Іскра Індастры» падпісаны нядаўна пратакол аб намерах па арганізацыі сервіснага абслугоўвання медыцынскага абсталявання, якое яна пастаўляе ў Мінск і рэспубліку.

Праблема, дзе знайсці валюту, якой так усім і паўсюдна катастрафічна не хапае, вісці над цэнтрам як дэмаклаў меч. Да вялікай радасці медыкаў, знайшоўся спонсар — вытворца аб'яднанне імя Кастрычніцкай рэвалюцыі.

— Яго калектыў вырашыў пералічыць нам са свайго рахунку 50 тысяч інвалютных рублёў. Гэта надзвычай своєчасовая і вялікая дапамога. Калі ўлічыць, што па нашай просьбе Саўмін рэспублікі выдзеліў 55 тысяч валюты, то мы быццам бы пакуль, з абсалютнага пункту гледжання, не перастагем аб'яднанне імя Кастрычніцкай рэвалюцыі. Яго работнікам, безумоўна, таксама патрэбны дэфіцытныя рэчы, якія можна набыць сёння толькі за валюту. Але яны здолелі ўзняцца над асабістымі інтарэсамі дзеля здароўя людзей, — гаворыць Талкачоў.

Л. ТУГАРЫН.

ВУЧЫМСЯ

НА ЗАХАДЗЕ

З генеральным дырэктарам вытворчага аб'яднання «Смаргоньсілікатабетон» Т. Голубевай я сустрэўся напярэдадні яе паездкі ў Італію. Таццяна Генадзеўна не хавала свайго хвалявання і нецярпення: стажыроўка ў італьянскай фірме павінна была стаць для яе галоўнай падзеяй адыходзячага года.

Голубева не памылілася ў сваіх прадчуваннях. Поўная ўражанняў і задум, вярнулася яна нядаўна на роднае прадпрыемства з замежнай камандзіроўкі. Прывезла і дыплом італьянскай фірмы.

ДЫПЛОМ

ПАНІ

ГОЛУБЕВАЙ

На сертыфікацыі падпісаным яе генеральным дырэктарам доктарам Джавані Печы, змешчаны наступны тэкст: «Гэтым сведчыцтвам, што пані Голубева Таццяна Генадзеўна прайшла курс навучэння ў галіне эканамічных даследаванняў «Намізма» ў горадзе Балонья ў Італіі па праграме «Рыначная эканоміка, менеджмент і маркетынг».

Трэба сказаць, што пані Голубева, як называлі яе італьянцы, — адзіная жанчына, якая атрымала такі ганаровы дыплом. У групу з дванаццаці слухачоў Акадэміі народнай гаспадаркі пры Саўеце Міністраў ССРС, накіраваных на стажыроўку ў Балонью, акрамя яе, увайшлі адны мужчыны.

Савецкія стажоры — у асноўным маладыя, перспектывныя кіраўнікі, якія заканчваюць курс навучання ў акадэміі, атрымалі выдатную магчымасць сутыкнуцца найве з заходнім рынкам, формамі і метадамі работы італьянскай фірмы. Яны не толькі праслухалі курс лекцый аўтарытэтных спецыялістаў па рыначнай эканоміцы, менеджменту і маркетынгу, але і актыўна ўдзельнічалі ў дыскусіях, практычных занятках, дзелавых гульнях. Напрыклад, у зададзенай складанай сітуацыі самотайна прымаў і потым абгрунтоўваў тое ці іншае рашэнне, узяўшы на сябе функцыі работніка фірмы.

Таццяна Генадзеўна, зрэшты, як і яе калегі, з годнасцю выходзіла з няпростых сітуацый. Італьянскія спецыялісты высока ацанілі яе здольнасці, навыкі і ўменне. А яна сама дзякуе лёсу за дадзеную магчымасць пераняць лепшы заходні вопыт.

Пахвальнае імкненне кіраўніка ажыццявіць вопыт, набыты ў час заручэжнай стажыроўкі, у канкрэтныя справы. Мінуты час, калі мы не толькі ў палітэчы і ідэалогіі, але і ў эканоміцы ўсяляк адмяжкоўваліся ад Захаду, сталі рабіцца не заўважаны тое прагрэсіўнае і перадавае, што паспяхова там укаранялася. Надыходзіць час дзелавага супрацоўніцтва. І трэба спаўна выкарыстаць дадзеныя магчымасці, каб хутчэй, без сур'ёзных страт, прайшло станаўленне рыначнай эканомікі ў нашай краіне.

Л. ЮНЧЫК.

МІНСКАЕ МЕТРО: ДРУГАЯ ЛІНІЯ

Напярэдадні Новага года прынята ў эксплуатацыю другая лінія Мінскага метрапалітэна. Шасцікіламетровая сталёная падземная траса звязала буйную жылыя раёны паўночна-заходняй часткі горада з прамысловай паўднёва-ўсходняй.

— З уводам шасці новых станцый сярэднясутачны пасажырапакот у метро павялічваецца на 100 тысяч чалавек. Акрамя таго, за кошт адмены часткі аўтобусных маршрутаў чаканца экалагічны выйгрыш, — сказаў першы намеснік начальніка — галоўны інжынер Мінскага метрапалітэна Уладзімір Мажуцін. — Пры збудаванні тунеляў у некаторых выпадках нашы спецыялісты аказаліся піонерамі. Напрыклад, упершыню ў краіне выканана праходка непасрэдна пад фундаментамі будынкаў, прыменены вібразляттары, якія рэзка зніжаюць узровень шуму.

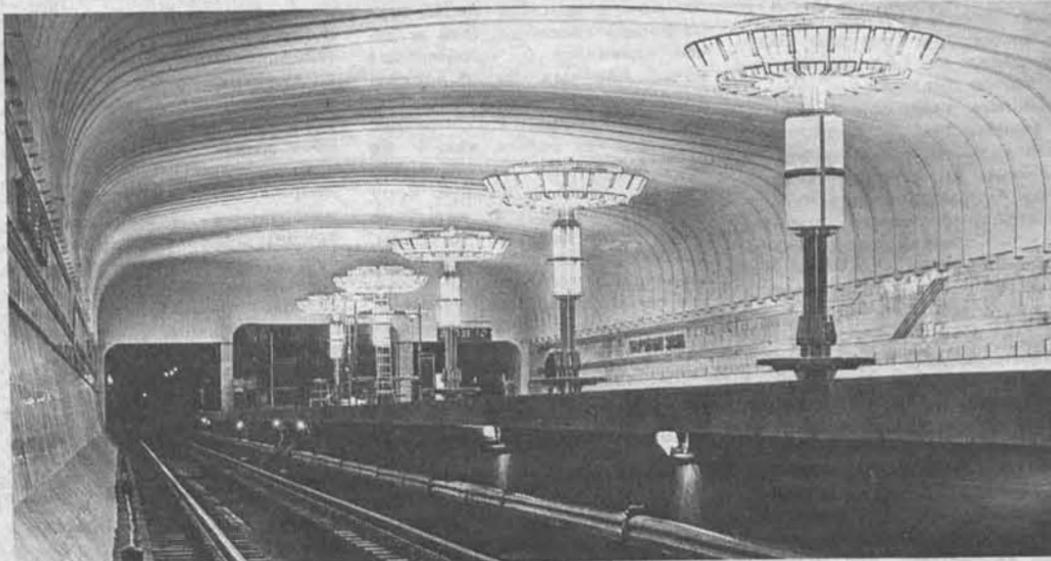
Работы вялі ў складаных інжынерна-геалагічных і горадабудуўнічых умовах, скажам, прайшлося перасячы абводненыя грунты і перабудаваць частку рэчышча ракі Свіслач. Давялося «паваяваць» з вельмі агрэсіўным асяроддзем пад тэрыторыяй былога аб'яднання «Бальшавік» і дрожджавага камбіната. Справа ў тым, што безгаспадарчасць гарбароў і хар-

чавікоў, якія адкрыта захоўвалі хімічныя рэактывы, прывяла да моцнага разбурэння бетоннай кладкі тунеля.

Сёння метрабудуўнікі прадаўжаюць другую лінію ў аб'ёмна-важкім Яе працягласць перавысіць 10 кіламетраў. Дзве пары новых станцый плануецца здаць у 1993 і 1994 гадах.

НА ЗДЫМКАХ: першы намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета Беларускай ССР С. ШУШКЕВІЧ адкрывае другую лінію Мінскага метро; станцыя «Трактарны завод».

Фота П. КАСТРАМЫ.

БОСКАЯ І ЛЮДСКАЯ МУДРАСЦЬ

На заканчэнне Скарынавага года ў «Бібліятэцы «Голасу Радзімы» выйшла кніжка Уладзіміра Конана «Боская і людская мудрасць». Яна прысвечана жыццю і творчасці нашага слаўтага земляка, асветніка і першадрукара Францішка Скарыны. У кніжцы расказваецца пра адраджэнне навуковай спадчыны вучонага, якое на гэты раз супала з культурна-нацыянальным адраджэннем Беларусі і Беларусі.

НА ГЭТЫ РАЗ заўвага не выпадковая. За 500 гадоў, што прайшлі з часу нараджэння Ф. Скарыны, цікавасць да яго асобы і дзейнасці то ўспыхвала, то затухала пад уплывам падзей у свеце і краі, якому ён належаў. Аўтар называе Ф. Скарыну майстрам, пісьменнікам, вучоным, лекарам, лінгвістам, бібліястам, прадпрымальнікам-выдаўцом. Ён апырэдзіў свой час, і мусяць таму сучаснікі і цэлыя пакаленні іх нашчадкаў не разумелі ўсёй велічы яго грамадзянскага і навуковага подзвігу. Нават апошнім часам, зазначае У. Конан, калі ў сувязі з 500-годдзем з дня нараджэння Францішка Скарыны адбываецца выдавецкі бум, у грамадскай свядомасці застаецца інерцыя недаацэнкі агульнаславянскага значэння першаадкрывцы нашага земляка як славянскага пісьменніка. На працягу стагоддзяў забывалі, недаацэньвалі спадчыну Ф. Скарыны на Беларусі, быццам спраўджаючы вядомую прымаўку: няма праправа ў сваёй айчыне.

Даследаваннем спадчыны выдатнага беларускага вучонага ў розныя часы займаўся вучоныя розных нацыянальнасцей, і толькі на пачатку нашага стагоддзя ўпершыню сказалі аб ім сваё важнае слова самі беларусы. Сапраўдны паход творчай інтэлігенцыі за вяртанне нацыянальных скарбаў мінулага працягваўся да 1925 года. Новы этап у даследаванні спадчыны першадрукара і асветніка пачаўся ў другой палове 50-х гадоў, хаця і тут шматлікія публікацыі і пашырэнне тэматыкі даследаванняў не ратавалі скарыназнаўства ад застою. Аўтар зазначае, што відавочныя зрухі ў гэтым кірунку пачаліся ў Беларусі ў сярэдзіне 80-х.

Па-ранейшаму спрачаюцца вучоныя і пісьменнікі памногіх, на жаль, малавядомых момантах жыцця Ф. Скарыны. Кім лічыць яго — «візантыйцам» або «еўрапейцам», прываслаўным ці католікам — ніхто дакладна не можа адказаць і сёння. Але сусветная пашана яму за тое, што ён шукаў агульначалавечую праўду на Усходзе і на Захадзе, «каб выявіць яе на сваёй беларускай падараванай народу Біблію на роднай мове, далучыць яго да святла агульначалавечай культуры ў яго нацыянальнай хаціне».

Д. БАБАК.

ГАЗЕТА ЛУЧЫЦЬ З РАДЗІМАЙ

Паважаныя рэдакцыйная калегія «Голасу Радзімы»! Сардэчна дзякую вам за ветлівае запрашэнне напісаць аб нашай ацэнцы работы газеты. Праз «Голас Радзімы» мы маем лучнасць з Радзімай, бо ведаем, што на ёй дзеецца: яе прагрэс (з чаго цешымся), і бедствы, як чарнобыльская аварыя (праз што сумуем, у такім вялікім няшчасці апынуўся наш гаротны народ). А калі вы пішаце аб парках ці курортных мясцовасцях, дык заахвочваеце нас да наведання Радзімы. Я асабіста збіраюся ў траўні наступнага года ўжо другі раз наведаць бацькаўшчыну і сваякоў.

Мы, беларусы ў Канадзе, ганарымся нашай Радзімай — Беларуссю, бо яна ёсць культурная і індустрыяльная краіна. Аб гэтым найболей свед-

чаць вялікія трактары «Беларусь», якія тут у нашай правінцыі прадаюцца і карыстаюцца поспехам. І вось я на фота стаю каля гэтых трактароў, дзе і пазнаёміўся з механікамі з Беларусі.

Я асабліва дзякую спадарыні Дзіяне Чаркасавай за гасціннае прыняцце нас з сынамі ў рэдакцыі, за цікавае напісанне ў «Голасе Радзімы» пра нашы адведзіны.

Я з'яўляюся чытачом «Голасу Радзімы» больш 10 гадоў, а атрымліваю газету толькі 3 гады. І далей збіраюся выісваць вашу газету, толькі вытлумачце, як пасылаць грошы з-за мяжы? На які рахунак?

Застаюся з павагай да вас ваш сталы чытач

Якуб РАПЕЦКІ.
Канада, Саскатун.

ШОСТЫ год перабудовы, і ў нас накіпіўся немалы ўжо вопыт. Праўда, не столькі радасны, колькі сумны. Перабудова недаравална зацягнулася: для Амерыкі гэта было б ужо паўтара прэзідэнцкія тэрміны. Цэлы гістарычны перыяд з пачаткам, сярэдзінай і канцом. А ў нас усё яшчэ толькі пачатак, ды й то няясна чым жа ён скончыцца. І прытым, што ні дзень, то нечака-

так званай «нацдэмаўшчыны», заснежаны ў калочым дроце архіпелаг ГУЛАГ. Але было б усё ж вялікім спрашчэннем думаць, што культура наша нішчылася нейкім чужым і варожым наездом на наш тэрыторыю Чынгіс-хана. Нішчылася і руская культура. Чэкіскай каты нішчылі, урэшце, і саміх сябе. Усё гэта нагадвала нейкага сярэднявечага цмока, які пажырае ўласнае тулава, па-

добрым намерам, мы паставілі сабе мэтай пабудаваць нейкае новае грамадства, дзе чалавеку жылося б намнога лепей і больш шчасліва, чым у мінулыя часы. І тут зрабіла сваю справу ўсё тое ж чорнабелае мысленне, тое ж шарханне думкі. Калі ў мінулым усё бедзі паходзілі ад эгаістычнага індывідуалізму, ад прыватна-індывідуальнай уласнасці, ад групавога індывідуалізму ў

РАЗВАЖАННІ ПУБЛІЦЫСТА

ДЫК ШТО З НАМІ СТАЛАСЯ І КУДЫ НАМ ІСЦІ?

насць, таксама часцей за ўсё непрыемная. Але разам з тым і пэўныя заканамернасці можна разгледзець няўзброеным вокам, хоць і зноў-такі ў выглядзе невясёлых парадоксаў. Наступіла свабода, а есці няма чаго. Пераходзім да рынку, а ў крамах паліцы пустыя. Аб'яўлена аб недатыкальнасці асобы, а на вуліцы ўвечары вас могуць пабіць, а то і зусім прыкончыць... Уводзіцца дэмакратыя, а духоўная культура, мараль, эстэтычныя густы імкліва пакаціліся ўніз.

Думаецца, аднак, было б вялікай памылкай лічыць, што ўсё гэта прычыны і вынікі. Так бы мовіць, свабода, таму і есці няма чаго і гэтак далей. Так лічаць зусім ужо непісьменныя людзі ды нашы местачковыя «чорныя» палкоўнікі. Калі разважаць гэтак, дык усё можна было б зваліць і на іх саміх, гэтых «чорных» палкоўнікаў, ды камуністаў. Гэта яны, маўляў, давалі нас. Але справа куды больш складаная.

Пакінем эканоміку і палітыку эканамістам ды палітолагам і паглядзім больш уважліва на праблему «дэмакратыі і культуры». Сапраўды, наша культура зараз перажывае страшны крызіс. Асабліва дэтэчыць гэта беларускай культуры. Нехта з публіцыстаў пісаў нават з горыччу, што яна наогул знаходзіцца ўжо ў стане клінічнай смерці. Балюча чытаць такое. Калісьці ж яна была жывой і здаровай, і не толькі ў скарынінскія часы, яе залаты век Расцвітала яна і ў часы нашаніўскага Адраджэння, існавала і ў дваццятых, паслярэвалюцыйных гадах. Добра вядомы і далейшы яе трагічны лёс: крывавае вынішчэнне пад маркай

чынаючы з хваста. Тут сапраўды праглядае нейкая д'ябальская заканамернасць, якую адчуваў ужо народ, ствараючы вядомую прымаўку: «дарага ў пекла вымашчана добрымі намерамі». Ведалі яе і вялікія філосафы. Агульнавядомы гегелеўскі афарызм аб тым, што ўсё больш-менш значнае ў гісторыі з'яўляецца двойчы: спачатку ў трагічнай форме, а паліць ўжо ў форме камічнай. Яго пярэ належаць і другая, гэтак жа трапная і глыбокая думка: усякая ісціна нараджаецца як гэрарыя, а памірае як догма. Адна і тая ж ісціна!

Горка было, напрыклад, чуць, як адзін расійскі тэлежурналіст праводзіў прамую лінію ад Веры Фігнер да Ляўрэнцыя Берыя. Альбо як другі, на гэты раз ужо літаратурны крытык, абвясціў Маякоўскага звычайным кан'юктуршчыкам. Як можна мысліць такім чорна-белым спосабам, гэта ж зусім, здавалася б, процілеглыя рэчы! Але тыя ж філосафы сцвярджаюць, што процілегласці зыходзяць. І сапраўды, крывавае кат Берыя, калі і не спасылаўся, дык у прынцыпе мог спаслацца на вялікую Веру Фігнер, а Маякоўскі, калі і не быў сам кан'юктуршчыкам, дык такіх спарадзіў і спарадзіў нямала. Ды і ўвогуле, ці ж не тое самае адбылося з усімі намі за гэтыя злашчасныя семдзесят год? Вось ужо што праўда то праўда: пачыналі з трагічнага гервізму, а скончылі нават не камічным, а нізкім. Даволі ўспомніць кінафільм сучаснага рэжысёра С. Гаварухіна «Так жыць нельга». Што ж з намі сталася?

А сталася, думаецца, вось што. Кіруючыся тым самым

выглядзе нацыяналізму і шавінізму, кінуліся ў іншую крайнасць. І ўхапіліся за ідэю зусім процілеглага характару, ідэю абстрактна-утопічную, згодна якой шчасце чакалася ад сцэльнага калектывізму, абагульненай уласнасці, агульначалавечага так званнага інтэрнацыяналізму. Гэта якраз і была камуністычная ідэя, якая прыходзіла ў галаву яшчэ Платону, знакамітаму старажытаскаму філосафу, а пазней аб ёй думалі Кампанела, Томас Мор, Сен-Сімон і Фур'е. Захапіла яна і маладых Маркса з Энгельсам, калі яны пісалі свой «Маніфест Камуністычнай партыі». Але і яны ўбачылі абстрактную крайнасць і утопізм камуністычнай ідэі і, імкнучыся перавесці яе на рэйкі навуковага мыслення, спрабавалі засяродзіць пазней сваю ўвагу на ідэі сацыялізму, адсунуўшы камунізм у неакрэсленую будучыню. Еўрапейскія іх паслядоўнікі на гэтай аснове распрацавалі сацыял-дэмакратычную тэорыю, якая ўжо старалася пазбягаць утопічных крайнасцей і на аснове дэмакратычнага тэорыю, якая ўжо старалася пазбягаць грамадства і асобу, дзяржаўнае і прыватнае, агульначалавечае і нацыянальнае, арыентуючыся ўжо не на светлую будучыню, а на рэальную сучаснасць. Тэорыя гэта з поспехам праводзілася і праводзіцца ў жыццё ў еўрапейскіх краінах і зараз, дзе меліся неабходны сацыяльныя абставіны: перш за ўсё развітая прамысловасць і высокі культурны ўзровень.

Зусім іначай разыгрывалася драма гісторыі на прасторах

[Заканчэнне на 7-й стар.]

ВІНШАВАННІ

Паважаныя члены прэзідыума Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыйнай калегіі газеты «Голас Радзімы»! Сардэчна віншваем вас і ўвесь беларускі народ з надыходзячым Новым годам. Ад усёй душы жадаем вам добрага здароўя, шчасця, дабрабыту, няхай 1991 год прынясе вам самы добры ўраджай і мір на зямлі.

Усяго вам добрага, дарагія таварышы!

Ад імя праўлення і членаў таварыства «Луна» з Амстэрдама
В. ПОРТЭНГЕН-ТКАЧЭНКА.
Нідэрланды.

Сардэчна віншваем усіх супрацоўнікаў таварыства «Радзіма» і газеты «Голас Радзімы» з надыходзячым 1991 годам! Жадаем моцнага здароўя, поспехаў у вашай высакароднай працы на карысць чалавецтва!

У нас усё памалу, жывём, старэем, бо ўзрост сваё бярэ. Жадаем вам усяго толькі добрага, хоць мы і удалечыні ад Радзімы, але з глыбокім пачуццём падтрымліваем вашу перабудову.

Сям'я КУПЕРУС-МАРЧАНКІ.
Нідэрланды.

Паважаныя сябры! Віншваем вас з Новым, 1991 годам. Жадаем усім моцнага здароўя, дабрабыту ў сям'і, поспехаў у працы. А таксама спакою і стабільнасці ўсёй нашай краіне, каб пераадолела яна цяжкія і супярэчнасці. З надзеяй на сустрэчу з Радзімай у 1991 годзе члены клуба «Родіна».

Дамаск, Сірыя.

Паважаныя супрацоўнікі Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Ад імя групы «Руска-Славянскага культурнага таварыства» дасылаем вам сардэчныя віншаванні з Новым, 1991 годам!

Ад усёй душы жадаем вам, вашым сем'ям і ўсяму савецкаму народу моцнага здароўя, шчасця, далейшых поспехаў у справе перабудовы, барацьбы за мір і ўмацавання дружбы паміж усімі народамі свету.

Дазвольце падзякаваць усім вам за газету «Голас Радзімы», якую чыталі і чытаем з вялікай цікавасцю.

Са шчырай павагай
Н. ЧАРАПАНАВА,
Н. ХРАНКОУ.

Аўстралія.

АД «ПОЛАЦАКА» ДА «АРАЎ-ПАРКУ»

(Пачатак на 1-й стар.)

Ведаю па мінулай пездцы гасціннасць Сяргея, яго адмысловыя здольнасці сустрэць і паклапаціцца пра чалавека, але тут, мусіць, трохі сумеўся і ён ад такой вялікай колькасці гэцей. А іх як-нікак цэлы аўтобус. Да нашай дэлегацыі таварыства «Радзіма», куды ўваходзілі ўдзельнікі ансамбля ўраходнай музыкі «Жывіца», прадстаўнікі таварыства Анатоля Абрамчыка і Уладзіміра Навіцкага, журналіст Федзіржэравіч Сяргей Булацкі і аўтар гэтых нататкаў, у Нью-Йорку далучылася вялікая група нашых тавары-

старшыня клуба «Спадчына» Анатоля Бель, студэнтка філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна Аліна Мяснікова, прадстаўніца арганізацыі «XXI стагоддзе» Тамара Сушко і іншыя асобы.

Мэтай прыезду такой сапраўды прадстаўнічай дэлегацыі былі ўдзел у XIX сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі і знаёмства з беларускімі суполкамі ў ЗША.

— Перадзвіжніце, адпачніце з дарогі, — турбуецца С. Карніловіч, — хутка паедзем у атель, а пакуль што паглядзіце наш новы цэнтр.

новы прасторны цэнтр. На гэта давялося патраціць без малага і мільёныя долараў. Створаны па арыгінальнаму праекту архітэктара Зорана Герардзіцкага, будынак у плане ўяўляе сабой правільны чатырохкутнік памерам 100×120 футу (1 фут=0,3048 метра). Новы цэнтр забяспечаны самым сучасным інжынерна-тэхнічным абсталяваннем і прызначаны для правядзення з'ездаў, канферэнцый, сімпозіумаў, дзелавых сустрэч. Зрэшты, функцыянальныя магчымасці «Полацака» гэтым не абмяжоўваюцца:

жанры царкоўнага жывапісу. Работы Салавенака — абразы (альбы, тэмпера, каляровыя драўляныя рэльефы), выкананыя ў традыцыйна праваслаўна-беларускім стылі XVIII—XIX стагоддзяў, і серыя карцін, прысвечаных беларускаму перадачай арганічна ўпісваюцца ў інтэр'ер «Полацака», выклікаючы ў гледача глыбокія асацыяцыі і роздум пра нашу гісторыю і нашы духоўныя карані...

Цырымонія адкрыцця новага Беларускага грамадска-культурнага цэнтра і XIX сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі пачынаецца апоўдні першага верасня. Усе госці і гаспадары збіраюцца на пляцоўцы перад фасаднай часткай палаца. Чуюцца стокаў, чаканчы крок, накіроўваюцца прадстаўнікі трох відаў войск амерыканскай арміі. Пад гукі дзяржаўнага гімна ЗША і песні-гімна «Мы выйдзем шчыльнымі радамі» павольна плывуць увесь два сцягі: амерыканскі і наш беларускі.

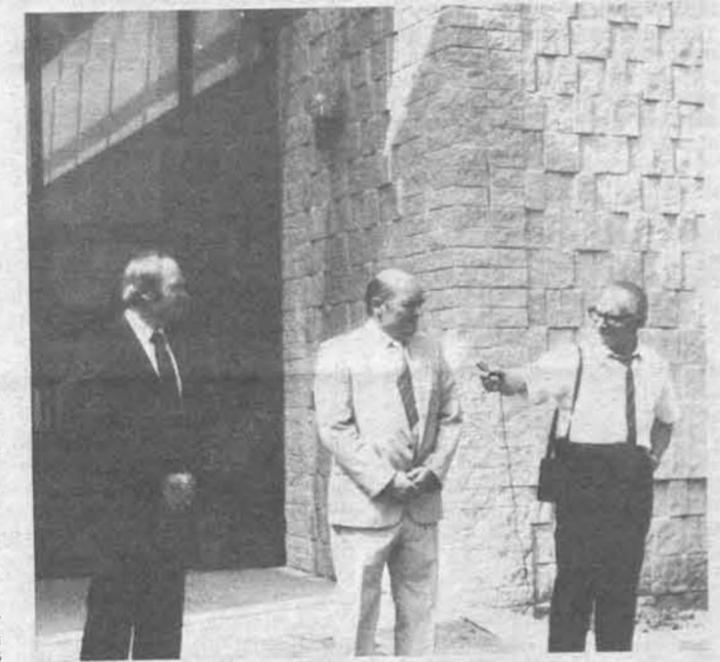
Старшыня Кліўлендскага аддзела Беларуска-амерыканскага Задзіночання (БАЗА) Янка Ханенка аб'яўчае XIX сустрэчу адкрытай і просіць перш-

перш выступіць гэцей з Беларусі. З кароткімі прывітаннімі таварыства «Радзіма» У. Навіцкі, намеснік старшыні саюза БНФ «Адраджэнне» Ю. Сойма, пастаянны прадстаўнік Беларускай ССР пры Арганізацыі Аб'яднаных Нацый Г. Бураўкін, прадстаўнік беларусаў з Беларуска-амерыканскай асацыяцыі «XXI стагоддзе» Т. Сушко. Гаспадары «Полацака» з удзячнасцю прымаюць падарункі з Бацькаўшчыны. Гэта энцыклапедыя, кнігі па мастацтве, выданыя апошнім часам у Мінску, карціны нашых мастакоў, творы беларускіх пісьмнікаў, грамплацінкі з запісамі нашых папулярных ансамбляў «Святая» і «Купалінка».

Леанід КАЗЫРА.
(Працяг будзе).

НА ЗДЫМКАХ: адкрыццё новага будынка Беларускага культурнага цэнтра ў «Полацаку»; з прывітаннем беларускіх таварыства «Радзіма» Уладзімір Навіцкі.

Фота А. АБРАМЧЫКА.

лякоў, якія прыляцелі ў ЗША крыху раней. Сярод іх намеснік старшыні саюза Беларускага народнага фронту «Адраджэнне», доктар фізіка-матэматычных навук Юры Хадыка, народны дэпутат Беларусі, старшыня камітэта БНФ «Дзеці Чарнобыля» Геннадзь Грушавы, паэты Сяргей Панізнік і Сяргук Сокалаў-Воюш, старшыня савецка-амерыканскай навукова-тэхнічнай арганізацыі «Дэльта» Аляксей Палунін, дырэктар беларускамоўнага дзіцячага садка ў Мінску і кіраўнік аматарскага тэатра «Золак» Галіна Крам, намеснік старшыні Саюза калежнікаў Беларусі Ігар Блізнюк, дырэктар мінскай музычнай школы Галіна Левашкевіч,

Прызнацца, мяне абянтэжыла тое, што за 3 дні да адкрыцця XIX сустрэчы беларусаў Злучаных Штатаў Амерыкі і Канады, далёка не ўсе будаўнічыя работы ў цэнтры былі завершаны: завіхляліся стаякі, тейшышчыкі, электрыкі, паклывы і шпалераў... Як на нашы тэмпы, то працы тут было сама меней на тыдзень...

— Не хвалюся, — развешае мае сумненні Сяргей, — праз два дні ўсё будзе о'кей!..

І сапраўды, той, хто прыехаў на сустрэчу ў дзень яе адкрыцця — і верасня — той, вядома ж, і не здагадаўся нават, якая работа кіпела тут напярэдадні...

Усяго адзін год спатрабіўся беларусам, каб пабудаваць свой

пры невялікай перастаноўцы залу можна здаваць у арэнду для наладжвання вечароў адпачынку, вяселляў і г. д., што будзе прыносіць істотны прыбытак у грамадскую касу. Паколькі пэрыядычна мерапрыемствы ў амерыканскіх кафэ ці рэстаранах звычайна не праводзяцца, то недахопу ў заказчыках не будзе. Такім чынам, ёсць надзея, што з цягам часу будынак акуніць калі не ўсе, то, прынамсі, частку фінансавых сродкаў, што пайшлі на яго стварэнне...

Клопат пра ўнутранае ўбранаства новага Беларускага дома ўзяў на сябе мастак з Беларуска-амерыканскага Задзіночання Янка Салавянюк. У Польшы яго ведаюць, як здольнага і кваліфікаванага спецыяліста ў

ПРАБЛЕМЫ І МЕРКАВАННІ

ЦІ МОЖА БЫЦЬ ГОЛАД У КРАІНЕ, ДЗЕ ЁСЦЬ СВАБОДА ДРУКУ?

Такое некалькі парадаксальнае, на першы погляд, пытанне дэбатавалася на адной з дыскусій у Маскве ў рамках IX Міжнароднай канферэнцыі прадстаўнікоў сродкаў масавай інфармацыі, прысвечанай тэме: «Усход — Захад: кантрасты і тэндэнцыі». Яе арганізатары — Фонд Алердзіна са штаб-кватэрай у Амстэрдаме, Массавет і Інфармацыйнае агенцтва «Навіны». Зрэшты, само з'яўленне гэтага пытання тлумачылася тым, што дыскусія, пра якую ідзе гутарка, сфармулявала сваю ўвагу на праблеме, непасрэдна з ім звязанай — «Сродкі масавай інфармацыі і дэмакратыя».

У разглядзе гэтай праблемы, якая аказалася, бадай, адной з найбольш складаных сярод тых, што абмяркоўваліся на маскоўскай дыскусіі, удзельнічалі такія вядомыя дзеячы, як, напрыклад, Роберт Манф (ЗША), прэзідэнт Цэнтра вывучэння вайны, міру і сродкаў масавай інфармацыі, Гюнар Ноненмахер (Германія), галоўны рэдактар газеты «Франкфуртэр Альгемайне», Джым Хогленд, аглядальнік амерыканскай газеты «Вашынгтон пост», Пер-Эрык Лёнфорс (Фінляндыя), старшыня Міжнароднага інстытута друку, Ягор Якаўлеў, галоўны рэдактар штотыднёвіка «Московские

новости» і шэраг іншых.

Характэрна, што сёння, у эру галаснага выстунаўшых часам гучалі так, што калі б не ведаць, хто прамоўца, — можна было б падумаць, што савецкія ўдзельнікі гавораць у заходнім ключы, а заходнія — у савецкім. Я. Якаўлеў, скажам, наракаў, што далёка не ўсе тэмы для ўдзельнікаў дыскусіі могуць быць агульнымі, паколькі ва ўмовах, калі прававая дзяржава ў нас яшчэ толькі ствараецца, сама паняцце свабоды друку ў дэмакратыі, якая толькі нараджаецца, мае пэўную спецыфіку. Зрэшты, дыскусія, па яго словах, збыла перацяжкая, бо ідзе пра гэтыя тэмы ў Захадам, а значыць, на парадку дня з'яўляюцца і такія пытанні, як утварэнне свабоднага рынку сродкаў масавай інфармацыі або адбор навін, немагчымы ў ранейшыя гады, калі, па сутнасці, адбраць не было з чаго і спецыяльныя газеты, скажам, «Правда» і «Известия», выглядалі сапраўды нашымі блізкімі.

З другога боку, у выступленні Р. Маннофа прагучала такая выцвержальная нотка: не варта празмерна спадзявацца на тое, што змянішы дыктат дзяржавы на дыктат рынку, павярнушыся, так сказаць, на сто восемдзесят

градусаў, савецкія сродкі масавай інфармацыі могуць разлічыцца адразу вырашыць усё свае праблемы. Калі ацэньваць заходні «рыначны» друк па вышэйшаму крытэрыю выніковасці, дык у яго няма неапаўнаважанага, больш сур'езным з якіх, на думку аўтара, з'яўляецца здзіўляючая часам недасведчанасць чытачоў. У Амерыцы, да прыкладу, апытанні грамадскай думкі выявілі проста-такі «процьму невуцтва», асабліва ва ўсім, што тычыцца жыцця за рубяжом. У нейкай меры, лічыць ён, гэта ж тыпова і для радавых грамадзян Еўропы, якія не ведаюць, напрыклад, дзе знаходзіцца Масква, але затое перакананы ў тым, што Манака — адна з савецкіх рэспублік...

У галоўным, аднак, удзельніку дыскусіі былі адзінадушныя, што стасала на шлях дэмакратыі, або тых, дзе дэмакратыя мае ўжо вялікі стаж, людзі ў аднолькавай ступені зацікаўлены ў тым, каб прэса давала ім, па словах Розмары Райтэр з лонданскай газеты «Таймс», самую «надзейную інфармацыю». Няхай яна і не можа быць поўнасьцю аб'ектыўнай (людзі ёсць людзі), але павінна імкнуцца да гэтага. Зараз для Усходняй Еўропы і СССР, заяві-

ла Р. Райтэр, гэта задача выходзіць на першы план і ў многім прадвызначае поспех або няспех рэформ, якія праводзяцца. Менавіта яна працягвала словы аднаго з выступаўшых у час папярэдняй дыскусіі пра тое, што калі ў краіне ёсць свабодная прэса, дык там не можа быць голаду.

Інфармаванасць людзей служыць справа дэмакратыі, пры якой народ па-сапраўднаму мае дачыненне да кіравання і можа зрабіць неабходныя захады для барацьбы з голадам, крызісных з'яў у эканоміцы і да т. п. У дні, калі савецкая эканоміка, як вядома, якраз і перажывае падобныя крызісы, пытанне гэтага, згадзіцеся, набывае ўжо не абстрактны, а вельмі актуальны характар.

Дарэчы, тая канпанія дапамогі савецкім людзям, якая зараз разгарнулася на Захадзе — у многім дзякуючы старанням сродкаў масавай інфармацыі, — падверглася даволі вострай крытыцы. І зусім не з боку савецкіх удзельнікаў канферэнцыі, а з боку вядомай амерыканскай журналісткі Флары Льюіс з «Нью-Йорк таймс», на думку якой сітуацыя ў нашай краіне зусім не такая, каб таварыць аб масавым голадзе і пасылкі у СССР харчовыя пасылкі. «Гэта зневажальна, — заявіла яна, — і зусім не выклікае пачуцця ўдзячнасці ў тых, хто атрымлівае дапамогу, а таксама не прымусіць іх саміх добра працаваць». Да пункту погляду Ф. Льюіс далучыўся Я. Якаўлеў, прадманістраваўшы тым самым, што кансенсус паміж прадстаўнікамі СМІ Захаду і Усходу не толькі пажаданы, але і магчымы.

Юрый КАЦНІЛЬСОН.

ПАГАВОРЫМ ПА ШЧЫРАСЦІ

ЧАМУ ПРЫЦІХЛІ МУЗЫ,.. альбо ЗА ЧЫНЕНА НА ІНВЕНТАРЫЗАЦЫЮ

З ДОКТАРАМ ФІЛАЛАГІЧНЫХ НАВУК
ЛІТАРАУЗНАЎЦАМ МІХАСЁМ МУШЫНСКІМ
ГУТАРЫЦЬ НАШ КАРЭСПАНДЭНТ ТАЦЦЯНА АНТОНАВА

— Мы перажываем вельмі цяжкі час: эканамічны крызіс, рост злачынасці, упадак культуры, няўзруны перспектывы развіцця грамадства... Атмасфера надзвычай напружаная і выбухованебяспечная. Таму, мабыць, нават такія выданні, як «Літаратурная газета», «Літаратура і мастацтва» ўласна літаратуры і літаратурнаму працэсу прысвячаюць даволі мала месца. Асноўная ўвага — багатым праблемам жыцця. Скажыце, якое ж месца ў наш час усеагульнай палітызацыі займае мастацкая літаратура ў жыцці чалавека?

— Наша грамадства моцна запалітызавалася. Варта толькі ўключыць тэлевізар, радыё, разгарнуць любы часопіс, газету і можна пераканацца ў гэтым. Усё прыйшло ў рух. Людзі шукаюць выйсце з той сітуацыі, у якой апынулася краіна. Старыя структуры дэманціраваны, новыя яшчэ не пабудаваны. І вось у гэты пераходны перыяд літаратура адступіла на другі план. Няўмоўная стабільнасць зарэгістравала падзенне цікавасці да мастацкай літаратуры. Думаю, што з'ява гэта часова і ўспрымаецца як трэба па-філасофску. Што я маю на ўвазе? Ну хаця б тое, што сама гэта з'ява — вынік паслаблення духоўнасці ў грамадстве. Людзі развучыліся чытаць літаратуру. Не сакрэт, што ў многіх сем'ях не існуе традыцыі чытання. Кнігі для прэстыжу стаяць на палцы, але іх не краюць. Няма звычкі да зносін з кнігай, павагі да слова, да прыгожага пісьменства.

Я нярэдка сустракаюся з маладымі людзьмі, якія не атрымалі гуманітарнай адукацыі, і заўсёды дзіўлюся таму, што яны, увогуле добрыя спецыялісты: інжынеры, кіраўнікі, будаўнікі — не маюць эстэтычнага густу, пацуюць прыгажосці, не разумеюць мастацтва. Як быццам нарадзіліся на іншай планеце і ўсе з'явы і рэчы разумеюць неяк па-свойму — утылітарна, прагматычна. Становіцца дарэчы, зразумелым, чаму ў выніку іх гаспадарчай дзейнасці моцна церпіць прырода, з'яўляюцца на свет вырабы, на якія брыдка глядзець. Калі ж пашукаць прычыны нашай усеагульнай безгаспадарчасці, то выявіцца, што адна з іх у адсутнасці ў людзей культуры, недастатковасці гуманітарнай адукацыі. На жаль, у параўнанні з іншымі прадметамі як у школе, так і ў вышэйшых навучальных установах літаратура займае мізэрнае месца.

— Калі ўжо гаворка зайшла пра выкладанне літаратуры ў агульнаадукацыйнай школе, то хацелася б вам нагадаць, што сённяшнія вучні карыстаюцца такім патрыярхальным, маральна састарэлым падручнікам, з якога цяжка ўвогуле што-небудзь зразумець. Адсутнічаюць імёны, творы, цэлыя эпохі, многа няпраўды, замоўчванія. Больш таго, сама трактоўка і ацэнка твораў у гэтых падручніках нярэдка выклікае ўнутраны пратэст і настаўнікаў, і вучняў. Гэта і не дзіўна. На шляхах нацыянальнага адраджэння адбываецца працэс пераасэнсавання гісторыі, культурнай спадчыны. Як гэты працэс пераасэнсавання ідзе ў літаратуры?

— Безумоўна, нашы дзеці маюць вельмі недасканалыя падручнікі па роднай літаратуры. Нельга не пагадзіцца, што яны зусім не адпавядаюць патрабаванням часу. Група супрацоўнікаў Інстытута літаратуры АН БССР працуе зараз над альтэрнатыўнай праграмай па беларускай літаратуры для агульнаадукацыйнай школы. У ёй мы хацелі б адсыці ад заштампаванага погляду, ад спрошчанасці. Спрошчанасць, дарэчы, характэрная была

ўсяму савецкаму літаратурнаму. За што мы цанілі твор? За тое, як глыбока, востра ў ім была паказана класавая барацьба. І чым востры яна была — тым больш высока ацэньваўся твор. Гісторыя паказала нам, што такі падыход памылковы, што ў аснове павінен ляжаць не класавы падыход, а агульначалавечы каштоўнасці. Прыярэтат агульначалавечы каштоўнасцей пацверджаны вопытам усёй літаратуры, і не толькі беларускай. Таму мы зараз павінны наганяць страханае. Значыць, у аснову літаратурнага аналізу павінны быць пакладзены такія крытэрыі, як самакаштоўнасць жыцця, самакаштоўнасць чалавечай асобы і нацыянальная адметнасць літаратуры. Важна яшчэ, на мой погляд, не падмяняць нашу мадэль гісторыі літаратуры мадэллю іншых літаратур, скажам, той жа рускай.

Калі я ўжо сказаў пра напісанне новай гісторыі беларускай літаратуры, куды будзе вярнуць дзесяткі твораў пісьменнікаў, абвінавачаных у свой час у так званай нацдэмаўшчыне і ў антысавецкім і г. д., то ніяк нельга абіць тут нашу эмігранцкую літаратуру. Існуючы, яна як бы не існавала для беларускага савецкага літаратурнага і для чытача адпаведна. Нават прааналізаваць яе навукоўцы не маглі, бо ўстаноўка была, што аўтары-заможнікі — ідэйна чужыя нам людзі, ворагі! Што з гэтага атрымалася? Абакралі самі сябе. Сёння рашуча пераглядаем пазіцыі, нашы былыя ацэнкі, аддаючы належнае і тым аўтарам, што жылі і творылі за мяжой. Апынуўшыся ў чужым асяроддзі, неўладкаваныя, яны, тым не менш, пісалі на роднай мове, выкарыстоўваючы яе неўміручы багаці. Сучасны беларускі чытач павінен ведаць літаральна ўсё, што напісана на беларускай мове. Вядома, ацэнка павінна быць — разважлівая, уважальная, без залішняга ўсхвалення і без прыніжэння. Самы шырокі чытач павінен пазнаёміцца з творамі Юркі Віцьбіча, Янкі Ліманюскага, Уладзіміра Сядуры, Наталлі Арсеньевай, Масае Сядзіва...

Вось яшчэ што хочацца заўважыць. Пры аналізе твораў літаратурнага павінны ісці ад спецыфікі беларускага жыцця, ад спецыфікі нацыянальнай гісторыі. І толькі тады, калі наша гісторыя літаратуры адэкватна перадае гісторыка-літаратурны працэс, толькі тады мы напішам праўдзівую, аб'ектыўную навуковую гісторыю. А пакуль ідзе інтэнсіўны працэс пераасэнсавання, інвентарызацыі ў нашым літаратурным цэху.

— Шаноўны Міхась Іосіфавіч, а пры такой грунтоўнай інвентарызацыі ў літаратуры ці не мяркуецца выклікаць нейкія імёны на смет-

нік, а на іх месца паставіць іншыя?

— Ніколі не трэба даводзіць да абсурду любую ідэю. Ніхто не збіраецца нікога выкідаць на сметнік гісторыі. Проста кожны пісьменнік павінен быць ацэнены аб'ектыўна. А новае прачытанне твораў не азначае, што знак плюс проста памяняецца на мінус. Пры разглядзе і аналізе твора трэба застацца на прынцыпах гістарызму. Што гэта азначае? Не пераносіць сённяшнія нашы патрабаванні на той час, калі жыў і працаваў аўтар пэўнага твора. Мы не маем права абвінавачваць аўтара ў тым, што ён пісаў не так, як бы нам хацелася. Але гэта не азначае, што мы не павінны па-навуковаму ацаніць ім напісанае. Калі пісьменнік у сілу аб'ектыўных ці суб'ектыўных прычын не здолеў даць аб'ектыўны малянак рэчаіснасці, то мы і абавязаны сёння сказаць, што ён — неаб'ектыўны. Зразумела, былі розныя пісьменнікі. Адна супраціўляліся ўдзельна таталітарнай сістэме, імкнуліся застацца на высокім узроўні гуманістычных уяўленняў аб тым, што сцвярджае літаратура, якой яна павінна быць. Менавіта такім быў Міхась Зарэчкі. У яго рамана «Вязьмо», у прыватнасці, упершыню ў беларускай літаратуры праведзена думка аб немэтазгоднасці суцэльнай калектывізацыі. А такі твор, як раман «Запіскі Самсона Самасуя» Андрэя Мрыя, мы абавязкова павінны зрабіць здабыткам шырокай грамадскасці. Гэты твор, дарэчы, паказвае на высокі ўзровень духоўнасці нашай літаратуры, узровень сталасці нацыянальнай інтэлігенцыі, якая разумела, што адбываецца ў краіне на самай справе. Новае прачытанне, паўтару, павінна заняць адно з самых галоўных месцаў, і не толькі ў навуковых выданнях, але і ў перыядыцы, часопісах. Бо на гэтым людзі вучацца новаму мысленню, выпрацоўваюць новы погляд на чалавека, на жыццё. Яны вызваляюцца ад старыя уяўленняў, што прыйшчэпліваліся дзесяцігоддзямі. Але гэта трэба пераадоляваць. Інакш нам вельмі цяжка будзе адчуць сябе вольнымі грамадзянамі суверэннай рэспублікі, зажаць так, як належыць цывілізаванаму чалавеку.

— Вельмі гучна ў апошнія гады заявіла пра сябе новая генерацыя маладых пісьменнікаў. Я маю на ўвазе таварыства «Тутэйшыя» і тых, хто гуртаваўся вакол іх. Само таварыства распалася, але яго былыя члены даволі плённа, як мне здаецца, працуюць на ніве нацыянальнага прыгожага пісьменства. Чаго можна чакаць ад гэтага літаратурнага папаўнення?

— Даволі многа прыйшло

ў літаратуру моладзі, якая ў нечым працягвае і залішняю самаўпэўненасць. Але ў той жа час працэс іхніх пошукаў даволі плённы і можа прынесці многа карыснага і цікавага. Назаву імёны Анатоля Сыса, Сержука Сокалава-Вюшча, Алега Мінкіна, Алеся Наварыча, Віктара Шніпа, Адама Глобуса, Людмілы Рублеўскай, Алеся Асташонка, Уладзіміра Сцяпана, Сяргея Дубаўца, Сяргея Кавалёва, Міхася Скоблы, Алеся Бадака, Вольгі Куртаніч, Міраслава Шайбака, Славаміра Адамовіча. Маладыя шмат друкуюцца ў «Крыніцы». Старэйшыя пісьменнікі даволі насцярожана ставяцца да іх, лічаць, што «хлопчыкам» яшчэ доўга і многа трэба працаваць, каб узняцца да ўзроўню сапраўднага літаратара. Я згодны з тым, што маладым і сапраўды яшчэ трэба працаваць і больш крытычна ставіцца да сваёй творчасці. Але мяркую, што ў іх, маладых, ёсць сваё бачанне жыцця, свой погляд на рэчаіснасць. І ён у іх не зашораны, у іх ёсць тое, чаго не было ў таго пакалення, якое фарміравалася ў часы культуры асобы, у часы застою. Усё ж такі псіхалогія страху, боязі, нясмеласці мала месца. Моладзь вольная ад гэтага. Таму я з вялікай надзеяй гляджу на нашу маладую літаратурную змену.

— Міхась Іосіфавіч, мне, як журналісту, даводзіцца сустракацца і гутарыць з самымі рознымі людзьмі. І нярэдка, завёўшы гутарку пра літаратуру, суб'яднікі даволі скептычна выказваюцца. Маўляў, што яны робяць, нашы родныя беларускія пісьменнікі? Жыццё вунь як закруцілася, а яны маўчаць, думаюць: пісаць ці не пісаць. Альбо ўсё пра тую вайну... Ну што пачытаць протаму чалавеку? Я хацела, каб вы з вышнімі свайго разумення літаратуры і жыцця адказалі гэтым чытачам.

— Кажэце, што просты чытач мае крыўду на беларускага пісьменніка... Няма чаго чытаць? Несправядлівае меркаванне, на мой погляд. Хаця трэба цяпіма ставіцца і да гэтага меркавання. І зразумець яго. Людзі звяртаюцца да літаратуры, як да дарадцы, мяркуючы знайсці там адказы на тыя пытанні, што ставіць жыццё. Але ж мастацкі твор — гэта не газетная публікацыя. Тут патрэбны час для асэнсавання сутнасці тых ці іншых падзей.

Не знаходзячы ў сучаснай беларускай літаратуры адлюстравання сучаснага жыцця, чытач, я думаю, не павінен злавацца або крыўдзіцца. Варта звярнуцца да класікі. Да той жа «Новай зямлі» Коласа, скажам. У ім галоўная ідэя — «купіць зямлю, прыдбаць свой кут, каб з панскіх выпутацца пуг». Цікава, што мы, даследчыкі, і школа трактавалі

імяненне Міхала набыць ва ўласнасць зямлю як заганнае, памылковае. Глядзіце, колькі прайшло часу, як пісаўся гэты твор, але ж якімі актуальнымі бачацца нам сёння пастаўленыя ў паэме праблемы, узаемаадносіны селяніна з зямлёй.

Сапраўдны твор пішацца не толькі для адказу на сучасныя пытанні. Ён ствараецца як бы наўпрост.

— Скажыце, а ці няма ў вас адчування, што паўза ў нашай літаратуры зацігнулася? Пакуль што на свет божы з'яўляецца тое, што створана даўнавата, было ў свой час забаронена. Цяпер жа свабода, плюралізм — толькі пішы...

— Музы і, праўда, пакуль прыціхлі. Але, на маю думку, трэба ўжо выпрацаваць такі погляд на літаратуру, што ёй нельга навязваць нешта загадзя вызначанае. Літаратура развіваецца паводле сваіх уласных унутраных законаў. Літаратура як форма творчай дзейнасці, форма пазнання — вельмі складаная з'ява. Мы гэтую складанасць не заўсёды разумелі і таму лічылі магчымым стаць над літаратурай, займацца нейкім павучаннем. Закллкалі, накіроувалі пісьменнікаў. Мне здаецца, што самае галоўнае цяпер — гэта даць магчымасць літаратуры развівацца паводле яе ўласных магчымасцей. Магчымасці нашай літаратуры, я падкрэсліваю, яшчэ далёка не раскрытыя. І я ўпэўнены, што ўсе мы зможам у гэтым пераканацца.

— Цікавыя і парадкасныя з'явы адбываюцца ў нашым сучасным жыцці. З аднаго боку — абвешчаны суверэнітэт рэспублікі, дзяржаўнасць беларускай мовы, нацыянальнае прыярэтэты. А ў нашых родных беларускіх выдавецтвах, наколькі я ведаю, з вялікай неахвотай бяруцца друкаваць творы беларускіх пісьменнікаў, тыя ж літаратурнаўчыя, мовазнаўчыя працы. Нават вяртаюць аўтарам рукапісы, якія ўжо стаялі ў плане і рыхтаваліся да друку. Маўляў, выдавецтву ад такіх выданняў адны страты...

— У цывілізаванай краіне мастацтва, культура павінны быць на датацыі, яны не тыя рэчы, якія даюць матэрыяльны прыбытак. Мастацтва, культура павінны забяспечваць грамадства духоўнымі набыткамі, і калі мы перавядзем нашу выдавецкую дзейнасць на гаспадарчы разлік, на рынак, я баюся, што мы загубім і нацыянальную культуру, і справу нацыянальнага Адраджэння, і з нашае перабудовы нічога не выйдзе. Мы, навукоўцы, каб надрукаваць свае працы, павінны плаціць грошы. Грошай у нас, вядома, няма. Тыражы нашых прац невялікія. Ці вынікае з гэтага, што яны нікому непатрэбныя? Ні ў якім разе! Нашыя працы неабходныя выкладчыкам Інстытутаў, настаўнікам, студэнтам і ўвогуле ўсяму культурнаму грамадству. Калі разважаць, што толькі тое можа існаваць, што дае прыбытак, то можна прыйсці да поўнага знішчэння культуры. Мастацкія і навуковыя творы павінны мець датацыю дзяржавы. Гэта відавочна. Я думаю, што тут павінны сказаць сваё слова і наш Вярхоўны Савет, і Камісіі па навуцы і культуры, увогуле грамадскасць.

Сітуацыя з беларускамоўнымі выданнямі — хіба яе можна лічыць нармальнай? Спярша людзей на працягу дзесяцігоддзяў адвучвалі ад карыстання беларускай мовай, а цяпер тлумачаць, нібыта гэта людзі не хочуць чытаць. Дык вы ж навучыце. Народ не сам адмовіўся ад беларускай мовы. Я лічу, што тут павінен быць дзяржаўны падыход. Бо ёсць рызыка, што мы зноў будзем адкінуты далёка назад.

Сур'езную праблему ўзялося рашаць малое прадпрыемства «Гродна-праектэстаўрацыя», створанае пры Гродзенскім аблвыканкове: аднавіць першапачатковае аблічча помнікаў гісторыі і культуры роднага краю, правесці рэгенерацыю гістарычнай забудовы рэгіона, рэканструкцыю ўстаноў культуры. Ужо ёсць першыя дзейнасці прадпрыемства. Адноўлены ранейшы выгляд былога дома рамеснікаў па вуліцы Э. Ажэшкі, 37. Зараз тут адкрыты Музей рамества. Зарэканструйваны фасад старадаўняга будынка па вуліцы Савецкай, да раней размяшчаўся акруговы суд. **НА ЗДЫМКАХ:** новы праект абмяркоўваюць (злева направа) кіраўнік майстэрні Святаслаў ШАЙКО, галоўны архітэктар праекта Уладзімір БАРУСКОУ і дырэктар малага прадпрыемства Валерый КРАУЧАНКА: так выглядае пасля рэстаўрацыі былы дом рамеснікаў па вуліцы Ажэшкі.

Фота Ю. ПАУЛАВА.

ДЫК ШТО Ж З НАМІ СТАЛАСЯ І КУДЫ НАМ ІСЦІ?

[Заканчэнне.
Пачатак на 4-й стар.]

тагаснай Расійскай імперыі. Тут ужо з часоў станаўлення маскоўскай дзяржавы востра адчувалася адставанне ад еўрапейскага прагрэсу і ў эканоміцы, і ў культуры, спароджанае двухсотгадовай татара-мангольскай наваляй. Варта толькі параўнаць жыццё тагасных маскавітаў з жыццём у Вялікім княстве Літоўскім хоць бы той жа стварэнняў Пары, каб гэта зразумець. І адставанне гэтае пераадоўвалася па-рознаму. Калі Іван Каліта, напрыклад, збіраў і аб'ядноўваў рускія землі яшчэ, так бы мовіць, эканамічным метадам, то Іван Грозны лічыў за лепшае дасягаць прагрэсу сілаю: успомнім крывавае падаўленне ноўгарадскіх вольнасцяў і злаваснага Малюту Скуратава. Тое ж пазней даялася рабіць і Пятру I. Тыранія стала амаль што традыцыйнай рысай гісторыі Расійскай імперыі, ператварыўшы яе ў тую «страну рабов, страну господ», аб якой з такой горыччу пісаў вялікі Лермантаў. Гэта выразна праявілася ў нас у класавых, так і ў нацыянальных адносінах. Прагрэсіўнае ўпачатку імкненне да ўз'явання і жадае паходзіць на еўрапейскую цывілізацыю прывяло да таго, што царская Расія, па азначэнні Леніна, стала пазней турмой народаў. Лёс беларускай нацыянальнай культуры пасля далучэння да Расіі сведчыць аб гэтым больш чым красамоўна.

І ўжо на гэтую сацыяльную глебу, узараную і разрыхленую першай імперыялістычнай вайной і рэвалюцыяй 1917 года, лягла новая месіянская ідэя, ідэя пабудовы прынцыпова новага камуністычнага грамадства. Калі нават у сацыяльна развітой Еўропе яна была заменена больш рэальнай сацыял-дэмакратычнай ідэяй, то ў тагаснай Расіі яна не адважала канкрэтным сацыяльным абставінам зусім. Па дасціпнаму выражэнню Пляханава, гісторыя ў Расіі яшчэ не змалала той мукі, з якой можна было б спачыць пірог сацыялізму. І рэспубліканы новы віток спіралі: зноў, хоць і з добрымі намерамі, сіла, а потым і кроў, потым пекла. Захоп бальшэвікамі ўлады ў Кастрычніку, разгон Устаноўчага сходу, ваенны камунізм, тэрор. І калі ў першыя месяцы і гады падзеі на сілі яшчэ трагічна-рамантычны характар, выраз у стабільнасці чыя яны вырзаны набываюць нават ужо не камічныя, а нізкія, брыдкія рысы. Дзеля агульнага, абстрактна-утопічнага ідэала няшчадна нішчыцца ўсё рэ-

альнае і індывідуальнае: чалавек, асабістаць, нацыя. Калі Маякоўскі яшчэ шчыра верыў у тое, што пасту дзеля ідэала неабходна «становіцца на гора і саваёй нацыянальнай годнасці. Беларуская інтэлігенцыя вольна ці міжвольна зракалася і роднай мовы, і роднай культуры, якая ў лепшым выпадку русіфікавалася, а ў горшым папаўняла сабой людзей без роду і племені з трыяскай замест культурнай мовы, што мы і назіраем цяпер у нашых беларускіх гарадах.

І вось нараджаецца перабудова. Хоць і цяжка яна нам даецца, але тое галоўнае, дзеля чаго яна была распачата — дэмакратыя, гэтага ад нас ужо не адабраць. Дэмакратыя ўжо па глыбіннаму сэнсу слова — гэта гармонія паміж асобай і грамадствам на ўсіх узроўнях яго структуры, гэта залатая сярэзіна паміж анархіяй і таталітарызмам. На ўзроўні палітычным яна больш-менш ужо працуе, сведчаннем таго дзейнасць нашых дэпутаткіх з'ездаў і Вярхоўных Саветаў. На гаспадарчым узроўні яна павінна рэалізаваць і разнастайныя формы ўласнасці і ў рынковых узасувязях. Рынак, між іншым, таксама не трэба рэзюмьць як індывідуалістычную анархію. Рынак — гэта аб'ём матэрыяльных рэчымі паміж асобай і грамадствам. Ён таксама павінен быць цывілізаваным, культурным. Тое ж самае і ў галіне культуры. Абстрактны інтэлектуалізм павінен быць заменены гармоніяй агульначалавечай і нацыянальнага. Яшчэ М. Бярдзюга пісаў, што касмапалітызм ёсць брыдкае і неадзінадушнае вырашэнне мары аб адзіным чалавечым брацтве, падмена канкрэтна жывога чалавечства абстрактнай утопіяй, адпаведна чаму і культура ніколі не была і не будзе абстрактначалавечай, яна заўсёды канкрэтначалавечая, г. зн. нацыянальная, індывідуальна-народная і толькі ў такой сваёй якасці ўзыходзіць да агульначалавечай. Вось такая яна, сацыяльная дэмакратыя і вытворны ад яе дэмакратычны сацыялізм. Два гэтыя выразы — адно і тое ж, яны ёсць два бакі аднаго і таго ж медалю, імя якому — сучаснае цывілізаванае грамадства, у якім гарманічна спалучаюцца інтарэсы грамадства і асобы, чалавечы і нацыянальны, дух і матэрыя, ідэальнае і рэальнае знаходзяцца ў стане ўстойлівай раўнавагі. Вось той адзіны, думаеце, курс, па якому плысці нашаму караблю паміж Сцыларнай анархіі і Харыбдаў таталітарызму. І, дасць Бог, як кажучы, — выплывем.

М. КРУКОЎСкі,
доктар філасофскіх
наук, прафесар.

СПАДЧЫНА

ПОРАЗАЎСКИ РЭЛІКТ

У гэтае старажытнае мястэчка, у якое да сярэднявечных дзён захавала свой характэрны каларыт, заўсёды едзе з нейкай асаблівай асалядой. Стужка асфальту адразу за Ружанамі выскоквае на высокія лясістыя пагоркі Гродзеншчыны, нырае да невялікіх рэчак, пранізвае ці пакідае ўбаку ладныя чароды арыгінальных хат. У Падароску, каля вярхоўнага марау стара панскага парка, шлях зварочвае ўлева. Хаць тут хочацца пацінуць на перарываецца, пачатак і канец кожнай пазнаеш хіба што толькі па крыжах, што раптам «павырасталі» ў гэтым кутку ў апошні час. Пастым знікне лес, адкрыецца прастора на шмат кіламетраў навокал, але неўзабаве дарога зноў нырне ўніз — і нечакана акажашся ў цэнтры зялёнага паселішча, дзе пад густымі шатамі дрэў жаўцеюць будынкі царквы і касцёла, па нядаўна брукаваных, а цяпер асфальтаваных вулчак паважна шпачыруюць месцішчыцы, а каля па-сучаснаму падноўленых крам уперамежку з машынамі стаяць падвожжы, засланяя стракатымі радзюжкамі.

Поразава... Старажытнае паселішча, у якім да нашых дзён захавалася вытворчасць рэліктаў чорнаглазаванай керамікі. Яшчэ не так даўно бытавала яна досыць шырока, асабліва на захадзе Беларусі. І вось у нашы дні — толькі ў Поразаве. Праўда, і тут сакрэты старадаўняга рамства захоўвае ўсяго адзін майстар — Іосіф Шопік.

А яшчэ ж параўнальна нядаўна Поразава было адным з буйнейшых ганчарных цэнтраў на Гродзеншчыне. У канцы XIX стагоддзя тут укавалі Польска 100 ганчароў, а «пры польска» — каля 200. Высокім быў і мастацкі ўзровень прадукцыі.

Пасля вайны ганчарнае рамства ў Поразаве, як і ўсюды, хутка пайшло на спад. Частко-

ва — з-за насычэння рынку прамісловымі вырабамі, а яшчэ больш — з-за неразумнай фінансавай палітыкі, вялікіх падаткаў, штрафаў. Ганчары масава кідалі заняткі. Выстаялі толькі такія моцныя, адданыя справе натуры, як Іосіф Шопік. Вось і едуць да яго і зблізку, і здалёк, каб набыць той ці іншы выраб, каб на свае вочы паглядзець, што ж гэта такое — чорнаглазаваная кераміка.

Гасцям Іосіф Іосіфавіч заўсёды рады. Моцны, рухавы, з задубелым ці то ад сонца, ці то ад агню тварам, ён ужо здалёк вітаецца сваім зычным голасам і без лішніх угавораў вядзе ў хлечык, дзе ў яго заўсёды ёсць нейкі запас гатовых прадукцыі. У цёмным кутку, у смяной пацярысе, пабліскаваюць шызавата-срабрыстым адлівам дзсяткі гаршочкаў, збанав, мялачак, вазонаў. Па адным, па два выносіць іх майстар на зялёны мурок, і ў яго магутных руках пасудзіны здаюцца такімі мслевымі. Яны і на самай справе невялікія — не тое, што музейныя. Гэта агульная для сучаснага ганчарства тэндэнцыя. Але якасць работы, мастацкі выгляд — не горшыя, чым у ранейшых. Іосіф Іосіфавіч да халтуры не апускаецца.

— Ну то хадзем, кажу, як гаршкі робяць, — запрашае майстар тых, хто такога на свае вочы не бачыў. Але, няўрымслівы і непаседлівы, тут жа мяняе рашэнне. — Не, спачатку паабедам, гаршкі нікуды не ўцякуць. Амілья, цягні на стол, што там ёсць у печылі.

Ціхмяная, не ў прыклад шумлівому гаспадару, Эмілія Іосіфаўна і без каманды парупілася. На стала ўжо дыміць апетытная мяляная бабка ў глінянай мяляныцы ці пахучая капуста ў гаршoku. Хіба патрэбны яшчэ якія доказы на карысць глінянага посуду?

[Заканчэнне на 8-й стар.]

СЕМІНАР МАЛАДЫХ ЛІТАРАТАРАЎ

Гаманліва было апошні тыдзень старога 1990 года ў Доме творчасці пісьменнікаў «Іслач». Па традыцыі тут праходзіў чарговы Рэспубліканскі семінар маладых літаратараў. Будучыя маладыя прэзіі, крытыкі і драматургі гарача спрачаліся, абмяркоўваючы свае творы, як звычайна, Даволі паблагліва ставячыся да вопытных, у тым ліку і да тых, хто на гэтых жа семінарах бываў гадоў пяць назад.

Нічога новага ў такіх спрэчках, катэгарычных меркаваннях, здавалася б, не было. Звыклымі сталі і сцвярджэнні, што ніякі семінар нікога не

зробіць пісьменнікам, калі чалавек не мае таленту. І ўсё ж такія творчыя кантакты маладых патрэбны. Нават цяпер, калі з'явілася столькі друкаваных выданняў, калі шырокую дарогу атрымаў і так званы «самвыд», дзе ці не кожнага сустрануць з абдымкамі.

Па традыцыі на семінары адбіліся супраціўныя да супрацоўнікам рэспубліканскіх выдавецтваў, рэдакцый літаратурна-мастацкіх выданняў...

На семінар была запрошана моладзь з усіх куткоў рэспублікі, а таксама маладыя літаратары з Масквы і Ленінграда.

3 КНИЖНАЯ ПАЛІЦЫ

КАЛЯНДАР НАРОДНЫХ СПАДЗЯВАННЯЎ

Нядаўна выйшаў у свет у выдавецтве «Навука і тэхніка» чарговы акадэмічны том беларускага фальклору, яшчэ адна кніга з серыі БНТ (беларуская народная творчасць). Назва кнігі «Земляробчы каляндар», падзаглавак: «Абрады і звычаі». Выданне навуковае, на беларускай мове, тыраж 2 700 экзэмпляраў, кошт 2 рублі 60 капеек. Рэдактар тома доктар філалагічных навук А. Фядосік. Укладанне, класіфікацыя, сістэматызацыя і каментарыі А. Гурскага. Уступныя артыкулы А. Гурскага і А. Ліса. Кніга разлічана на этнографуў, фалькларыстаў, гісторыкаў, філолагаў, краязнаўцаў, работнікаў культуры і ўсіх, хто цікавіцца традыцыйнымі багаццямі беларусаў, іх вуснымі народнымі творамі.

Перад намі ляжыць зборнік-даведнік, у якім сабраны каляндарныя абрады і звычаі, народныя ўяўленні, норавы, зтыка, псіхалогія і г. д. Выдання гэтай кнігі грамадскасць чакала даўно. У яе ўвайшлі запісы вядомых беларускіх этнографуў і фалькларыстаў, дзеячаў навукі, культуры і г. д. І вось, нарашчэ, дачакаліся.

Большую частку фальклорна-этнографічных матэрыялаў у томе складаюць апісанні каляндарных святаў і абрадаў. Перад чытачом паўстаюць змястоўныя жывыя карціны і вобразы з жыцця і быту беларусаў — абрады і свята, звычкі, гулянні. Кожны такі малюнак, жывая з'ява, гуляне займае ў жыцці сваё пэўнае месца і рухаецца толькі ў часе, падпарадкоўваецца календару, г. зн. спачатку зіма, потым вясна, лета і восень.

Яшчэ выразней пра каляндарныя свята гаворыцца ў беларускіх народных песнях. Народны каляндар, паводле валачобнай песні, быў вызначаны ледзь не самім богам: «На тым крэсле сам бог сядзіць, перад богам усе святкі і разгубіліся, не ведаюць, хто першым будзе, хто напярод пойдзе і хто потым, услед. Зімовыя свята ў валачобных песнях адыходзяць ужо крыху назад, пра іх менш гаворыцца. Напярод пайшло Юр'е, зямлю адмыкае: «Адамкнуў зямлю сырусенку, пусціў расу цяплюсенку на Беларусь і на ўсё свет». Але ж ёсць песні, у якіх не забываюцца і зімовыя свята: «Святое Ражаство напярод пайшло, а Новы годчак павёў у радочак...» За Новым

годам ішло Крашчэнне (ваду красціла, на свет пусціла). Бліжэй да вясны — Аляксей (сохі чэшаць, ляды ламаець). Вясной адзначалі і Благавешчанне (Благавешчанне заворвае). Вербіч вярбу свяціў. Але вернемся зноў да Юр'я. Святое Юр'е на кані едзе, ключамі звоніць, з богам гаворыць: «Ах, божа, божа, атамкні зямлю, пусці расу: няхай росачка парасуецца». За Юр'ем ідуць свята: Барыс — баб'я сяця; Мікола па полі ходзіць, жыта родзіць; Сёмка...гной возіць, Дзявятнік — жыта раўнуе, Дзясятка — жыта красуе, Іван — пчолы садзіць, Купала — краскі збірала, Пятро — укладае ядро, жыта родзіць, Кузьма — сярпы зубіць, Дзям'ян — сена грабе, Ілля — слаўная жняя, жыта зажала; Ганна — вазы кладзе, Спас — на яблыкі лас, Прачыста (Багач) — свята ўраджаю; Узвіжанне — з поля збірае, Пакрова — зямлю пакрывае (зямлю лістом, вадку лядком; зямлю лісточкам, белым сніжочкам), асенні Юрай марозам гводзіць, Мікола снегам мосціць, Калядкі — у гаспадарцы парадкі; Васілле дзяжу месціць, пірагі плячэ; Вадохрышча вадку асвятчае, людзей пакрапляе. Затым зноў людзі чакалі вясны. Калі ж будуць Соракі? На Соракі (Саракі) прылятаюць 40 выараў — дзень сустрэчы з птушкамі (22 саракі). У гэты дзень Саракі напярод пайшлі.

Кожнае свята прыносіла людзям радасць і абуджала надзеі. Людзі чакалі святаў і спадзяваліся на ўсё лепшае, жадалі адзінаму, каб жыта на ніве было капамі, у гумне тарпамі, на таку ўмалотам, у арудзе спірам, у дзяжы падыходам, у печы ростам, на сталае сыццём.

Заканчваецца «Земляробчы каляндар» даведнікам, у якім кандыдат філалагічных навук А. Лозка паведамляе чытачам, калі, у які дзень і ў якім месяцы адзначаецца тое або іншае каляндарнае свята.

Галоўная задача кнігі «Земляробчы каляндар» заключаецца цяпер у тым, каб натхняць нашых сучаснікаў на адраджэнне лепшых народных традыцый, выходзіць любасць да роднай зямлі, навучніца нарашчэ па-сапраўднаму шанаваць вопыт сваіх продкаў, культуру і працу шматлікіх пакаленняў папярэднікаў.

Васіль СКІДАН.

СПОРТ

Пасля трохмесячнай барацьбы завяршыўся матч на першынство свету па шахматах паміж выдатнымі савецкімі спартсменамі Гары Каспаравым і Анатолем Карпавым. Лік 12,5:11,5 на карысць Каспарова, які адстаяў свой тытул наймацнейшага шахматыста на планеце.

Чэмпіёну быў уручаны галоўны прыз — інкруставаная брыльянтамі манэграма ў выглядзе дзвюх пераплеценых літар «К» работы лівенскіх ювеліраў, а таксама грашовая прэмія ў размеры 1,5 мільёна долараў. Карпаў атрымаў

900 тысяч долараў.

Удзельнікі матча паведамілі журналістам, што абодва яны збіраюцца ў бліжэйшыя месяцы напісаць па кнізе, прысвечанай завершанаму спаборніцтву. Між тым позірк Каспарова і Карпава звернуты ў будучыню — да новага трохгадовага цыкла барацьбы за права кінуць выклік наймацнейшаму шахматнаму іграку планеты.

А нам прыемна адзначыць, што сярод прэтэндэнтаў ёсць і беларускі шахматыст Барыс Гельфанд. І хто ведае, можа яму пашчасціць у 1993 годзе змагацца за чэмпіёнскі тытул з Каспаравым...

ПОРАЗАЎСКІ РЭЛІКТ

[Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.]

...Рабочае месца Іосіфа Іосіфавіча тут жа, пры доме. Не так даўно ганчарны круг месціўся на кухні, за печку, і хоць гэта надавала жыллю своеасаблівы каларыт, але ж і сырасці, бруду хапала. Цяпер майстар працуе ў суседняй апусцелай хаце, якой, пэўна, гадоў пад сто. Тут і круг пастаўлены, і запасы гліны ляжаць, і гатовыя вырабы сохнуць. Роўнымі радкамі выстраіліся яны на дошках-паліцах пад столлю і пакуль што нічым асаблівым не вызначаюцца: аднолькава светла-шэрыя і невыразныя. Прыцягвае ўвагу хіба толькі дэкор — светлыя палоскі на шурпатай паверхні. Майстар бярэ падсохлы выраб і гладкім каменчыкам наносіць энергічныя вертыкальныя росчыркі і спіралі. Калісьці такі дэкор быў багацейшы — ёлачкі, рамбічная сетка, петлі, цяпер спрэсціўся, але таксама прыгожы.

Своеасабліваць чорнаглянца-

ванай кераміцы надае абпал. Загрузіўшы поўны горан падсохлымі вырабамі, майстар распальвае моцны агонь, а затым шчыльна закрывае засланку, каб далейшы працэс праходзіў ужо без доступу паветра. У выніку пэўных хімічных рэакцый, што адбываюцца паміж чадным газам і вокісламі жалеза, што ёсць у гліне, сінтэзуецца графіт, які і мяняе колер чарапка. Выгружаеш праз суткі яшчэ цёплыя вырабы — а яны матава-чорныя, нібы адлітыя з чыгуну, толькі палоскі ўзору пабліскаваюць і мігацяць.

Здавалася б, гэтая арыгінальная, дасканалая як па формах, так і па знешняму выглядзе кераміка — такая каштоўнасць, такі рэлікт. Пэўна, на свежае вока — і сапраўды так. А ідзеш па поразаўскіх вулачках, кідаеш позірк на вокны, а там — гліняныя гаршкі для кветак яўна Шопікавай работы, але... памалаявыя алюмініевай фарбай.

— А, — махае рукой Іосіф Іосіфавіч, — гэта ж думаець,

што так прыгажэй, чым чорныя. Вось і даводзіцца частку посуду фарбаваць...

Дзіўная чалавечая псіхіка! Гарджанні, якому абрыдла ўсялякая бліскучасць, нібы нейкую каштоўнасць, бяра ў рукі матава-чорныя, рэліктавы, быццам адшуканы ў старажытным кургане гаршчочак. А месцакоўцы, для якіх гэты рэлікт — справа звычайная, імкнуцца да такой воль «прыгажосці». А можа, і невінаватыя яны ў гэтым? Яшчэ ж не так даўно ганчарства лічылася атрыбутам мінулага, а калі без нейкага вырабу і нельга было абмыцца, то хоць «прыхарошыць» яго, каб як «у гордзе».

І ўсё ж паціху вяртаецца рэзюменне сапраўднай каштоўнасці народнага мастацтва. Адно са сведчанняў гэтага — шырокая цікавасць да ганчарных вырабаў Іосіфа Шопіка з Поразава.

Яўген САХУТА.
НА ЗДЫМКАХ: І. ШОПІК; вырабы майстра-ганчара.
Фота аўтара.

СА СНОЎСКОЙ ШКОЛЫ

Сноўскай школе Нясвіжскага раёна — 125 гадоў. Яна адна са старэйшых навучальных устаноў на Міншчыне.

Пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі ў верасні 1939 года Сноўская школа стала сярэдняй. Першы выпуск адбыўся ў 1947 годзе. Крыху больш дваццаці яе выпускнікоў тады атрымалі атэсты — сталасці. А ўсяго тут набылі сярэдняю адукацыю 3 124 вучні, з якіх 395 сталі інжынерамі, 256 — педагогамі, 115 — урачамі, 185 — аграромамі.

Гонарам школы з'яўляюцца многія яе былыя выпускнікі. Так, Барыс Дземідовіч, Аляксандр Пятроўскі, Вячаслаў Ярмолік — дантары тэхнічных навук, прафесары, працуюць у Мінску. Антаніна Тумаш — кандыдат тэхнічных навук, Аляксей Галушка, Рычард Сташыньскі — кандыдаты сельскагаспадарчых навук, Міхаіл Мясніковіч працуе намеснікам Старшын Савета Міністраў БССР, Анатоль Бутэвіч — старшынёй Дзяржкамтэта па друку рэспублікі.

Цяпер у новым чатырохпавярховым будынку займаецца звыш 500 дзяцей хлэбаробаў, рабочых і служачых. Іх навучаюць 47 педагогаў. У школе дзейнічае ўнутранае тэлебачанне, ёсць фізкультурная і рэкрэацыйная залы, сталовая. Побач — навучальна-вытворчы камбінат, закрыты плавальны басейн, цяплічная гаспадарка.

«Загадкавая фантазія мора» — так называецца выстаўка, якая экспануецца ў Гомелі. Наведвальнікі яе могуць пазнаёміцца з цікавай і экзатычнай калекцыяй ракавін, каралаў і іншых шматлікіх скарбаў марскіх глыбін. Ініцыятар і аўтар гэтай экспазіцыі — гамельчанка Лідзія Малахава. У яе калекцыі, якую яна збірае дзевяць гадоў, каля 4 тысяч экспанатаў. З імі ўжо пазнаёміліся жыхары Мінска, іншых гарадоў рэспублікі.
НА ЗДЫМКУ: экспанаты выстаўкі.

Фота С. ХАЛАДЗІЛІНА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854. Заказ № 27.